ԱՒԵՏԱՐԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՄԱՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՏԱՐԻ ԿԶ. | Կ. ՊՈԼԻՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 2, 1913 | ԹԻՒ 31

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ոսկեղեն կանոնը . . . . . ՎԵՐ. Ա. Պ. ՇՄԱՒՈՆԵԱՆ . *729*

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Աւդիական Ռուս առաքեալ մը *730*

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ամեն բաները բարիի գործակից . . . . ՎԵՐ. Յ. Ա. ՃԷՃԻԶԵԱՆ . *733*

ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

Սարգոնի արշաւանքը Վանայ եւ Ուրմիոյ լիճերուն շրջակաները . . . . . Յ. Ա. Ճ. . *735*

Մայրենի սէր . . . . . ԱՒՕ ՀԱՅԿԱԶՆ . . . *736*

Սուրբ Օգոստինոսի Սանդուխը (ոտաւանդ) . . . . . *Թրգմ.* ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ . *737*

ՏՂԱՑՈՅ ԼՕՋԸ

Կաղ Իշխանիկը . . . . . ՄԻՍԻՍ ՄԻՒԼԸՔ ՔՐԷՅՔ . *738*

ՅՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

Բրիտոն առաքե՞լ մըն է . . . . . ՎԵՐ. Յ. Գ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ . *740*

Դիցապաշտական նշուարներ գաւառի մէջ . . Խ. ԼԵՒՈՆԵԱՆ . . . *742*

Նշուարներ մեր դիտարանին . . . . . «ԱՒԵՏԱԲԵՐ»Ի ԴԷՏԸ . . *745*

Հրօտական պտոյտ մը Պէյֆոզի մէջ . . . Ա. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ . . . *746*

Հայ կեանքը . . . . . Հ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ . . . *747*

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ *749*

ՀԱՏԸ 40 ՓԱՐԱ

ՔԷՇԻՇԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ, ՔԻՒՐՔՃԻ ԽԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

اوەداپر هفته‌لق غزته — درسعادته بابیل هاوسده — مدیر مسئول ـ صمویل ق. هاروتیونیان

ԱՒԵՏԱՓԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Խմբագիր՝ վԵր. ՏՐ. Ֆ. ՈՒ. ՄԸՔԱԼԸՄ

Պայպըղ Հառւս, Կ. պոլիս, Թուրքիա

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐ

Տարեկան բաժնեգին	*40 Դահեկան*
Ամերիկայի համար	*2 Տոլար*
Անգղիոյ »	*8 Շիլին*
Ուրիշ երկիրներու համար	*10 Ֆրանք*

Ձեռքէ հատը 40 փարա

Յանուցման գիները չափաւոր

THE AVEDAPER

AN ARMENIAN WEEKLY

EDITOR REV. F. W. MACALLUM. D. D.

American Bible House, Cons/ple., Turkey

TERMS

An. Subscrip.	Ps. 40
U. S. A.	$ 2
England	Shils. 8
Other countries	Frs. 10

—o—

Single Copy 40 Paras

—o—

Advertising rates on application

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԴԵՐ

Մեր Ամերիկայի բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հաճին իրենց բաժանորդագինը ևս ևս ի ժողովրդ, այսինքն փոսրկղ օրտրով ղրկել. այդ իրենց համար դիւրին և մեզի համար ալ դրամագէս կորուստ չպատճառող միջոց մըն է:

Հասցէի փոխոխութեան համար անհրաժեշտ է 2 դահեկան ղրկել:

Մեզի ղրկուած ձեռագիրներ ետ չեն դարձուիր:

Թերթիս ներկայ տարուան թիւ 8, 9, 13ը սպառած ըլլալով՝ կը խնդրուի ամէն անոնցմէ, որոնք պէտք չունին այդ թիւերուն, ղրկել խմբագրութեանս, որ պատրաստ է ուզուած ուրիշ որեւէ թիւ մը ղրկել անոր տեղ:

Աւետարերի Նիւ Եորքի գործակալութիւնը ստանձնեց Պատ. Սրամ Թորոսեան, (144 E. 20 St. Friends' Meeting House, N. Y. City, U. S. A.) որուն կրնան դիմել Նիւ Եորքի կողմերը Աւետարերի բաժանորդագրուիլ փափաքողները:

Ծնողքներու, վարժարանաց անօրէններու և կիրակնօրեայ Դպրոցներու տեսչութեանց մանաւանդ ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք մեր ԱՒԵՏԱՐԵՐ ՄԱՆԿԱՆՑԻՆ վրայ և կը սպասենք որ հաճին ամէն ջանք ընել զայն աւելի տարածելու համար: Տարեկան բաժանորդագինն է ամէն տեղի համար 6 դահ. արծաթ: ԵԹԷ մէկ հասցէի 15 օրինակ ղրկուի՝ իւրաքանչիւր օրինակը 5 դահ. հաշուելով միայն 75 դահ. կը պահանջուի, իսկ 1 Օսմ. ոսկիի փոխարէն, նորէն մէկ հասցէի, 25 օրինակ կը ղրկուի:

ԱՒԵՏԱՒԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀՈԳՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԶ. | Կ. ՊՈԼԻՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 2, 1913 | ԹԻՒ 31

ՔԱՐԱՅԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՈՅԿԵԴԷՆ ԿԱՆՈՆԸ

ՎԵՐ. Ա. Պ. ՇՄԱՒՈՆԵԱՆ

Նոր վտանգներ

Անցեալ չաբթու Օսմանեան գօրքը առանց մեծ դիմադրութեան բաղխելու մասաւ Ադրիանուպոլիս և անդին ալ անցաւ։ Այս յանդուգն արշաւանքը վայրկեան մը վրդովեց Եւրոպական դեսպանատուներու անվտանգ պաշարիւնութիւնը։ Վիեննայի և Փարիզի մէջ նախարարական ա-ժողովներ յաղեալ ակնարկութիւններ կրեալ էին։ Մինոլորտը եղկորակա-ցած է, ինչպէս կ'ըսեն խմբագիրներ։ Փոթո-խիկ՝ վոլթորիկի կը յաջորդէ, ազէտ՝ ազէտի կը հետեւի, մէկ վտանգը չանցած՝ ուրիշներ կը դուրս հորիզոնին վրայ։ Թուրքևիտալական պատերազմէն ի վեր Եւրոպայի դիւանագիտութիւնը ժխտական փորձերու կ'ենթարկուի ա-մէն օր։ Արեւելեան խնդիրը, որ երեսուն տա-րի ի վեր անշարժ և անչարժ պահուած էր դաւեստական միջոցներով, հրապարակ եկած իր հազարամեակ կնճիռներովը և կարծես մի-ղամ ընդմիշտ լուծուիլ կը պահանջէ։ Մեծ պատուիրանները համար հաւատարակէս ա-ռաջաւոր պիտի ըլլայ գործել և անգործ մնալ։ Վառօդի բլուրներու տարօրակն կրակի տալը կը նշանակէ որ վառօդը չորանալը քաղաքական իմաստութիւն կը նկա-տեն՝ պիտի տեսնեն գուցէ իրենց իմաստուն քաղաքականութեան բնական արդիւնքը։

Խաղաղութեան բարեկամները

Բալքանեան անցեալ չէ անդառնալի կացութիւնը։ Նշանակ որ յաջողեցան մեծ պատերազմի մը դէմը առնել վերջին երկու տարուան ընթացքին պայմաններուն մէջ՝ թերեւս յաջողին այսուհետեւ ալ առանց զէնքերու բաղխման վարել գործերը։ Ռուսիոյ և Աւստրիոյ միջեւ մերձեցման մը խօսքեր կ'ըլլան։ Մաղմինք որ մերձեցումը դիւանագէտներու մերձեցում ըլ-լայ և ոչ բանակներու։ Դժուար պիտի չըլլար ամէնէն կնճռոտ խնդիրներն իսկ առանց արիւն-հեղութեան լուծել, եթէ վերջ տրուէր կեղծիքի և փոխադարձ կասկածներու վրայ հիմնուած քաղաքական յարաբերութեանց և անկեղծու-թեամբ քննուէին և արդարութեամբ դատուէին իրերը։ Պալքանեան պատերազմին սկիզբը մեծ տերութիւններէն մին առաջարկեց և միւսները հաւանեցան որ ոչ մին իրեն յատուկ չափեր ապահովելու եռանդ ըլլայ, մինչ արիւնալից դէպքեր տեղի կ'ունենային արեւելքի մէջ։ Այն աստիճանաւ որով կարելի եղաւ հետեւիլ այս քաղաքականութեան՝ կարելի եղաւ պահել խաղաղութիւնը Եւրոպայի մէջ։

«Անբասիրական» բարեկամութիւնը

Բայց անչահախնդրական քաղաքականու-թիւնը մինչև աստիճան մը միայն անկեղծ էր և հետեւաբար քիչ մը ժամանակ միայն կրնայ ապահովել խաղաղութիւնը։ Ո՞վ չգիտեր թէ Ալպանական խնդրոյն մէջ Աւստրիա կ'առաջ-նորդուէր ոչ թէ Ալպանացւոց օգուտը մտանա-լու բարի նպատակէն, այլ իրեն համար ռազմի կռուան մը կանդնելու քաղաքական ամէնէն։ Նոյնպէս Իտալիա իրեւ թէ Ալպանիոյ հարա-ւային սահմանները ընդարձակել կ'ուզէր, բայց նպատակն էր յաւէտ Ադրիականի վրայ իր դիրքը զօրացնել։ Վերմանիա Փոքր Ասիոյ կող-մերը աւելի և աւելի հասատատելու համար Հայոց մէջ յանկարծ սերտութիւններ նչմա-րեց և առաքինութիւններ գտաւ։ Ռուսիա Պալքանեան պատերազմին պատճառով անհա-

նապէս բարձրացուց իր հեղինակութիւնը և վարկը։ Անգլիա Բովէթի կողմէն Միջագետքի մէջ մանաւանդ առաւելութիւններ ձեռք ձգեց։ Ցրանսա որ սակարաններուն վրայ կ'իշխէ և իր աչքը Սուրիոյ վրայ սեւեռած է՝ կը սպասէ առ այժմ ոչ բոլորովին անյահախնդիր երեւոյթով մը։ Եւ այս տէրութիւններէն ոչ մին կը զգայ կարծես թէ իր խօսքերուն և դործերուն միջև հակասութիւններ կան։ Ինչիրը այն է որ դիւանագիտական յայտարարութեանց ծայր աստիճանի միամիտներ միայն հաւատք կ'ընծայեն։

Սուտի վաճառականներ

Որքան ալ խորթ ու ազդեղ հնչէ՝ պէտք է խոստովանիլ թէ ազդերը իրար խաբելով ևարմէ չաներ կորզելու կը նուիրեն իրենց բոլոր ուշը և կորովը։ Ամէնէն վայլուն, ամէնէն տաղանդաւոր մարդիկը մայրաքաղաքէ մայրաքաղաք կը վազեն սուտը իբր իրաւ և իրաւը իբր սուտ ծախելու համար։ Եթէ մէկը իր հացագործը խաբելով ամիս մը իր տղոց ձրի հաց կերցնէ՝ բանտարկութեան կը դատապարտուի, մինչ անգին ուրիշ մը դրացի պետութիւն մը խաբելով նահանդներ կը խլէ և պատուանշաններով կը վարձատրուի։ Տէրութեան մը դեսպանը, բացառութիւններ կան կ'ընդունինք, ինքզինք կը նկատէ իբր տեսակ մը մենաշնորհեալ սուտիօս, տեսակ մը պատուաւոր խաբեբայ։

Նեղծիքի եւ բռնութեան դաշնակցութիւն

Եւ այս է պատճառը որ բանակներ միշտ ի պատուի են և համազգեստաւոր մարդասպաններ հերոսներ կ'անուանուին և «նորին վեհութիւն» կը կոչուին։ Միայն անոր խօսքը կը յարգուի որ ի վիճակի է հրեշտանիներ համախմբելու և նաւատորմիղներ չարժման մէջ դնելու։ Խոստումներ յոյս չեն ներշնչեր և սպառնալիքներ վախ չեն ազդեր մինչև որ թնդանօթներու փողերը երեսնան և մարտանաւերու ցոլքերը ցցուին դիւանագէտներու ևս վերարկուներուն ներքեւէն։ Այսպէս կեղծիքը և բռնութիւնը դաշնակցած՝ աշխարհի սիրել կը ջանան։

Ճշմարտութեան եւ արդարութեան

Բայց չիյաւելնք արտաքին երեւոյթներէ։ Ձշմարտութիւնը միշտ հզօր է և սէրը անպատճառ պիտի յաղթէ աւելութեան։ Այն սկզբունքները որ դրուեցան իբր միակ բաւարար հիմունքը անհատներու փոխադարձ յարաբերութեանց, այն սկզբունքները որ դարերէ ի վեր ծաղրուած են, արհամարհուած և անարգուած բայց միշտ յաղթական ելած են, միշտ յաջողած ամէն չարձակումի յետս մղելու և այսօր աւելի քան երբեք ճանչցուած են իբր անհրաժեշտ և անպիտանելի, այն նոյն սկզբունքները պիտի դառնան օր մը հիմունքը աղգերու ալ փոխադարձ յարաբերութեանց։ Ոսկեղէն կանոնին վրայ հիմնուած դիւանագիտութիւն մը ծիծաղելի և անհեթեթ թուի դուցէ չատերուն։ Բայց մենք կը հաւատանք թէ պիտի պայ օր մը, երբ կեղծիքի և բռնութեան դաղափականութիւնը պիտի կործանի աւերան և արհաւիրքի մէջ, և այն փառքը և մեծութիւնը որոնց այսօր ազգեր ի դուր կը ջանան տիրապետել խաղաղասէր ազդարարութեանց և աւերիչ պատերազմներու միջոցով՝ պիտի դան հանդչին այն ազգերուն վրայ որոնք ճշմարտութիւնը կը սիրեն և կ'ընտրեն սիրոյ ճանապարհը ու անոր մէջ կը քալեն։

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՌՈՒՍ ԱՌԱՔԵԱԼ ՄԸ

Ապրիլ ժամանակներու մեծապոյն միսիոնարներէն մին էր Արեւելեան Օսթոտոքս Սբ. Եկեղեցւոյ կղերին Նիքողա Արքսակը որ Ճափոնի Թոքիո մայրաքաղաքին մէջ մեռաւ 1912 Փետր. 12ին։ Մենք Ռուս եկեղեցին միաք չենք բնաբիր միչտ իրրև միսիոնարական կազմակերպութիւն մը զուտ կրօնական իմաստով։ Այսու հանդերձ Ճափոնի այս Ռուս միսիոնարը իր յաւտնութիւնու տարուան աշխատութեամբ եկեղեցի մը կազմեց և աղգեցութիւն մը ի գործ դրաւ, որոնք ոչ միայն Ռուսիոյ, այլ լսիանդակ Քրիստոնեայ աշխարհի համակրանքին ու ուշադրութեան արժանացան։ Պիտի ջանանք հատուածիս նկարագրել անոր կեանքը և նկարագիրը ըստ վկայութեան Անգղիացի հեղինակներու որ մեր տրամադրութեան տակ կը դնուին։

Հայր Նիքողա քահանայ ձեռնադրուեցաւ 1860ին և ձեռնադրութենէն անմիջապէս եռանդագնեց Ճափոնի հիւսիսային մասին մէջ դտնուող Հաքոտաթէ քաղաքի նորահաստատ

հիւպատոսարանին մատրանապետի պաշտօնը, որու կոչուեցաւ Ռուս կառավարութիւնէն։ Ընդ երկար աղօթած էր որ Աստուած որոշ խօսքեր իրեն թէ ի՛նչ ըլլալու է իր կեանքի գործը, և իր աղօթքներուն մէջ ջերմ փափաք յայտնած էր Աւետարանը այնպիսիներու քարոզելու որոնք բնաւ լսած չէին զայն։ Հաւատայ թէ քահանայի հանդամանքով Ձախին երթալու այդ պատեհութիւնը իր աղօթքներուն ուղղակի պատասխանն էր, և այնուհետև ամբողջ իր կեանքին մէջ պահեց սա դիտակցութիւնը թէ Աստուծմէ կոչուեցաւ այս մանաւոր դործին։ Հաքոտաթէ ժամանակ 1861ին։

Այս եղաւ այն մեծ յեղափոխութիւնէն ա ռաջ, որով Ձախին ազատեցաւ Շոկունի աւատապետական իշխանութիւնէն և կայսրը հաստատուեցաւ իրրև իրական ու դերագոյն վեհապետ։ Բրիստոնէութիւնը դատապարտած էր և օտարազգիներ մեծ կասկածով ու երկիւղով կը դիտուէին։

Այդ պարագաներուն մէջ Հայր Նիքոլա ձախոներէնի ուսման պարագեցաւ։ Ճշմարտապէս արեւելեան համբերատարութեամբ սորվեցաւ լեզուին հատարակ ու դրական ոճերը, ապա ընկերութեան այլազան խաւերուն մէջ գործածուող մանաւոր բարբառները։ Ծանօթացաւ Ձախոնական դրականութեան բոլոր աւետարաններուն և Քրնարէն ալ ուսաւ, վասն զի դասական Ձախոներէնին հասկնալու համար անհրաժեշտ է այդ։ Ձախոներէնի հետ իւրացուց նաև Ձախոնական մտածութիւնը, որով յաջողեցաւ Ձախոնցիի պէս խորհիլ ու գործել բնազդաբար։ Այսպէս ինք ժողովրդին հետ այնքան նոյնացաւ որքան չատ քիչ օտարականներ կը յաջողին երբեք։ Այնքան խոր մխրճեցաւ լեզուաբանական այս ուսումներուն և ուրիշ ուսումներու մէջ որ բան իր նպատակակէտը մոռնալու վտանգին ենթարկուեցաւ։ Հաստատ կամքով կանգ դարձուց այդ փորձութեան և գործնական ձեռնարկներու անձնատուր եղաւ։

Իր առաջին նորադարձը եղաւ Սաուսպէ անունով ազնուական մը։ Այդ մարդը Ռուս հիւպատոսին ծառայութեան մէջ կը գտնուէր Ձախոնական վինախաղ սորվեցնելու համար անոր որդւոյն։ Հիւպատոսարանին մէջ յաճախ կը տեսնէր Հայր Նիքոլան, սակայն սոսկալի ու խոժոռ դէմք մը միայն կ'ուղղէր անոր ի նչան այն տարերութեան զոր կ'զգար օտարականի մը և ամբարիշտ կրօնի մը ուսուցչին հանդէպ։ Վերջապէս որոշեց վիճաբանութիւն մը ունենալ այդ քահանային հետ և սպաննել զայն, եթէ չյաջողէր փաստերով յաղթել։ Ուստի օր մը Ձախոնական դրութեամբ վինուեցաւ երկու որոյ, և բարկութեամբ խոյանալով մատրանապետին սենեակը՝ հարցուց թէ արդեօք եկած չէ՞ր երկիրը նուաճել իր ազգականներ վարդապետութեամբ։ Հայր Նիքոլա անխռով հարցուց զայրացնած մարդուն թէ տեղա՞կ էր Բրիստոնէական վարդապետութիւններուն։ «Գիտեմ դէմ թէ չար են անոնք,» պատասխանեց Սաուսպէ։ Բայց հաւանեցաւ մտիկ ընել մատրանապետին և ընդհուպ խորտակ չհաղթուեցաւ։ Այդ առաջին տեսակցութենէն քիչ ետքը ճանչցաւ ու խոստովանեցաւ Բրիստոնէական կրօնին ճշմարտութիւնը։ Անոր ընկերակիցները սաստիկ խռովեցան իր դարձին լուրը առնելով։ Բայց ոմանք ևս չահաղթուեցան և ի վերջոյ նոր կրօնը ընդունեցան։ Այս պատահեցաւ այն ժամանակ երբ կայսեր դերագոյն իշխանութիւնը վերահաստատուեցաւ 1867ին։

Այնուհետև Ձախոն բաւական ժամանակ խռովեցաւ ազնուականներուն չնչերով, որոնց նպատակն էր գործել միահեծան իշխանութեան բարձրացնել իրենց Շոկունի աւատապետը։ Կայսեր կուսակցութիւնը սակայն զօրացաւ և վերջապէս յաղթեց ամէն ընդդիմութեան։ Այս դէպքերուն յարակից չփոխութեան միջոցին ոչ մէկ կուսակցութիւն ժամանակ ունեցաւ Սաուսպէի և ընկերներուն հալածման հետամտելու։ Ուստի կրցան անոնք, թէև չատ անգամ վտանգի ենթարկուելով, անչուշտ գործել իրենց բարեկամներուն մէջ։ Այս կերպով անպատճառ աւելցաւ Բրիստոնեաներու թիւը։ Ամէնն ալ Հայր Նիքոլայի կը նայէին հրահանգուելու համար, բայց սա կանոնն անփոփոխ կը յարգուէր թէ մինչ կ'ուսանէին՝ պարտական էին ուրիշներու ևս սորվեցնել։

Գործին զարգացման պատմութիւնը չատ հետաքրքրաշարժ է, բայց ստիպուած ենք զանց ընել։ 1875ին 500 նորադարձ կար մկըրտուած։ Այն ժամանակ ձեռնադրուեցաւ Սաուսպէ և ողջ է այսօր ի Թոքիո։

1880ին տեղացի 11 քահանայ, 106 աւետարանիչ և 9,000 մկրտուած նորադարձ կային, նաեւ 148 կազմակերպուած եկեղեցի և 110 եկեղեցւոյ չէնք։

1885ին Հայր Նիքոլա եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ և սկսաւ մեծ եկեղեցի մը կանգնել ի Թոքիո։ Եկեղեցին կը գտնուի քաղաքին վերի ծայրը և ամէն կողմէ չատ հեռուէն կը տեսնուի, մինչ իր խաչափայտակ գմբէթը դէպ երկինք կը բարձրացնէ խաչեալին թշնամի երկրի մը մէջ։ Խոչոր է և չատ կ'արտայայտէ եկեղեցւոյ յատուկ Ռուսական դաղափարը։ Երգիչ չկայ, բայց երգիչներու մեծ խումբ մը կ'առաջնորդէ երգեցողութեան, և կ'ըսուի թէ Ռուս սարկաւագի մը կողմէ այնքան լաւ մարզուած են որ «երգերը ճոխ ու խորազգեցիկ դաշնակութեամբ կը բարձրանան, երկնից մինչեւ գետինները կը բախին, արեւմտեան եկեղեցիներու ամէն երաժշտութիւն գլխովին գերազանցութեան, չնորհի և վայելչութեան կողմէ։»

Ճափոնցիներու օտարատեցութիւնը տակաւ փոխուեցաւ արեւմտեան բանին հանդէպ սիրահարութեան։ Այդ ժամանակ Օրթոտոքս առաքելութիւնը իր ամէնէն արագ չատացման ըրաւ։ Նիքոլա եպսկ.ը քարոզչական երկու պտոյտ ըրաւ բովանդակ պետութեան մէջ։ Միլիոնաւոր ճափոնցիներ կարծես պատրաստ էին Քրիստոնէութիւնն ընդունելի։ Եւ ահա յետաչքնում մը տեղի ունեցաւ ճափոնցիներու աղգային ոգւոյն վերարծարծման պատճառով։ Այնուհետեւ ամբողջ դանդաղեցաւ, թէեւ առանց կասելու։

Այսօր Ճափոնի Օրթոտոքս եկեղեցւոյ մկրըտուած անդամները 33,000 կը հաչուուին։ Շատ իրական իմաստով այս բոլոր ամբողջ եղաւ չնորհիւ առաքելութեան հիմնադրին, որ արքեպիսկոպոս եղաւ 1906ին, և հիմա որ դացած է իր յաւիտենական վարձքն առնել, գործը կը չարունակուի դեռ անոր կողմէ նչանակուած ուղղութեամբ։ Ինչ անփոխարինելի կորուստ պիտի կրէր Ճափոն, եթէ այս քաջարի միսիոնարը Ռուսիոյ մէջ մնացած ըլլար։

Հայր Նիքոլա անձնասէր կը նկարագրուի իբրեւ բարձրահասակ, արագաչարժ, չնորհաշնորհ ու պատկառելի մարդ մը։ Միչտ պատրաստ էր ընդունիլ ու լսել բոլոր գինք տեսնել փափաքողները։ Բոլոր գինք ճանչցողները վրայ կը գործէր ճչմարիտ առաքեալի մը ազատութիւնը, համակ զգածուած բոլոր իր ազատարկութիւններուն իրականութեամբ։ Բացարձակապէս անկեղծ էր։ Անկիւղ կը հետեւէր ամէն ինչ քանի որ Աստուծոյ հրաւէրը կը համարէր։ Ամէն քանի մէջ հաւատարիմ կը մնար Արեւելեան Օրթոտոքս Սբ. Եկեղեցիին, որու մէջ կը տեսնէր ճչմարիտ եկեղեցին և զոր կը հաւատար թէ Քրիստոս պիտի գործածէր իր փառաւոր թագաւորութիւնը կանդնելու համար։ Սակայն միեւնոյն ժամանակ մոլեռանդ մը չէր։ Իր սիրտը սիրով լի էր ամէն Քրիստոնեաներու և արդարեւ համայն մարդկութեան հանդէպ։ Ամէն ուրիշներէ աւելի կը սիրէր ճափոնցիները որոնց հետ նոյնացաւ արեւնակցութենէ զատ ամէն նկատումով։ Աստր մէջ կը կայանայ հաւանօրէն անոր մեծ յաջողութեան գաղտնիքը մասլին իր նչանաւոր կազմակերպութեան և հոգեւոր խորին փորձառութեան հետ միատնտար։ Աստր մէջ օրինակ մը հաստատեց բոլոր միսիոնարներուն համար։

Գործեց ան մինչեւ վերջը։ Ընդարձակ գործ մը կատարեց Քրիստոնէական գրականութիւն թարգմանելով։ Երբ իր կեանքի վախճանին մօտ բժիչկներէն իմացաւ հիւանդանոցին մէջ թէ կրնայ դեռ երեք չաբաթ ապրիլ, ըսաւ թէ միայն երկու չաբթուան գործ ունի լրացնելու համար թարգմանութիւն մը, և հիւանդանոցէն ելլելով գնաց ամբողջացնել իր գործը և յետոյ աւանդել հոգին։

Այսպիսի մարդիկ իրենց եկեղեցւոյն ճչմարիտ զաւակներն ըլլալով հանդերձ կը պատկանին Տիեզերական Եկեղեցիին և Աստուծոյ լաւագոյն պարգեւներն են մարդկային մեղսալից աղգին։

Երանի՛ այն եկեղեցիին որ այսպիսի մարդիկ կ'արտադրէ, մարդիկ՝ որոնք իրենց աղգը և հայրենիքը թողլով կ'երթան հաւատով ընդարձակել Աստուծոյ թագաւորութեան սահմանները երկրի խաւար տեղերը։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ԲԱՆԵՐԸ ԲԱՐԻԻ ԳՈՐԾԱԿԻՑ

ՎԵՐ. Յ. Ա. ՃԷՃԻՃԵԱՆ

«Գիտեմ որ ամեն բանիւդ բարիի գործակից կ'ըղլան անոնց որ Աստուած կը սիրեն։»
(Հռոմ. Ը. 28)

Սիմփարար պատգամ մը կայ հոս աչխարհի այլազան իրադարձութիւններու պատճառաւ չմորած և անաբեկած մարդոց համար։ Անհանկնալի և խորհրդաւոր պէպքեր տեղի կ'ունենան Պօղոսի չուրջը, բայց ան անխռով կը մնայ, և յաւարէից աչքով կը դիտէ ապագան։ Աստքեալը համոզուած լաւատես մըն է։ Իր միջավայրին անհպատ հանդամանքները չեն յաջողած յուսահատ մը ընել զինքը։ Եւ Պօղոսի լաւատեսութիւնը հունէր իր որոչ պատճառը։ Իր հաւատքէն կը բղխէր ան։ Պօղոս Աստքեալ կարող կ'ըլլար անվրդով նկատել աչխարհի բազմազան իրերը և պատահարները, վասն զի իր հաւատքին չնորհած տեսութեամբ կ'ընդնչնմարէր այս «ամէն բաներուն» ետեւը գըտնող արդիւնաւոր պատճառը և անոնց առչեւը պարզուած փառաւոր վախճանը։ Եթէ կը բաղձանք ունենալ Պօղոսի լաւատեսութիւնը, ո՛չ միայն պէտք է դիտենք ամէն բաները, այլ մանաւանդ պարտինք յատկապէս ըմբռնել այն պատճառը՝ որ զանոնք գործակցութեան կը մղէ, և այն վախճանը՝ որուն կը դիմեն անոնք։ Հարցնե՛նք, ուրեմն, (1) Ի՞նչ են «ամէն բաները,» (2) Ի՞նչ պատճառաւ կը գործակցին, և (3) Ինչ վախճանի համար կը գործակցին։

1. Ի՞նչ են «ամեն բաներ։» Անոնք են այն բոլոր դէպքերը, առողջական կամ արտասովոր, ուրախութիւն կամ տխրութիւն, յանկարծական կամ ակնկալելի, որոնք մարդկային կեանքին թատր եղող այս աչխարհին մէջ տեղի կ'ունենան։ Պօղոս ընդգծնելի կը գտնէ այլազեան դէպքերու չարձանագրի մը մէջ։ Արտքամանց աչքերով կը դիտէ պատահարներու բազմազան հոսանքները։ Իր չուրջը պատահող դէպքերէն ոմանք հաճելի և յուսադրիչ բաներ էին, ուրիչներ՝ անհաճոյ և յուսահատեցուցիչ։ Եւ նչանակալիցն իրողութիւն մըն է որ Պօղոս իր լաւատեսի այս խօսքերը արձանագրած ժամանակ՝ որոչակի իր ուչադրութեան առարկայ ըրած կը թուի մանաւանդ պէս մարդկային կեանքին անհպատ և յաւարիի իրադարձութիւնները։ Յատակօրէն դիտակից է ան ապրող արարածներուն կեանքին եղերական հանդամանքներուն։ Կ'ըսէ, «Գիտենք որ ամէն տեղծուածները մինչև հիմա ճչկտեղ կը հառաչեն։» Յաւի և տառապանքի ճնչումի տակ հեծող բանաւոր և անբան արարածներու արձակած ողբաձայն հառաչանքները անոր ականջին կը հասնին։ Պօղոս քաջ տեղեակ էր այն ամէն բաներուն որ մարդկային կեանքի մութ կողմը կը ներկայացնեն։

Արդ, այն ամէն բաները, որոնք կը կազմէին Պօղոսի միջավայրին զլխաւոր տարրերը, այսօր էապէս նոյնը կը մնան։ Մեր չուրջն ալ տեղի կ'ունենան տխրահի դէպքեր։ Հառաչանքի ձայներ կու գան հեռուէն և մօտէն, քաղաքներէ ու գիւղերէ։ Զարիքներ վոնտակներով կը թուին արչաւել մեր երկիրը։ Եւ նոյն իսկ երբ անձկա կ'ընենք ներկայ ժամանակի յատուկ բացասիկ տարտամները, դեռ կը մնան մարդկային կեանքին տովտական դէպքերը, որոնց այնքան մեծ մասը ցաւահիմ է։ Ունենք կարճ կեանք մը տալցիալ՝ ցաւով և տառապանքով, յուսահատութիւնով և տրտմութիւնով։ «Մեր տարիներուն օրերը հոգոմանասուն են, և եթէ զօրութիւնով ութսուն ալ ըլլան, տակաւին անոնց փառքը աչխատանք ու ցաւ է։» Իտես այս տեսակ բաներու՝ կը ժառուար է չի յուսահատիլ և խուճապիլ յուսահատութիւնէ։ Սակայն Պօղոս աչքի առջև ունենալով հանդերձ տխրեցուցիչ և վհատեցուցիչ իրողութիւններ, կարող է անվհատ պահել իր տրտմի խաղաղութիւնը և խնդագին յոյսով ապատել փառաւոր ապագայի մը։ Աստքեալը կարող կ'ըլլար միչտ լաւատես մնալ, վասն զի կը նչմարէր թէ ամէն բաները հարկադրուած են գործակցիլ բարի նպատակ մը իրագործելու համար։

2. Ի՞նչ պատճառով ամեն բաները կը գործակցին։ Ամէն բաները կը գործակցին, վասն զի գերիչխան վարիչ մը պարտադրած է ներդաչնակ համագործակցութիւն։ Աստքեալեան այս թուղթին հին ձեռագիրներէն ոմանց մէջ որոչակի ըսուած է թէ «Աստուած ամէն բաները բարիի գործակից կ'ընէ...»։ Բայց Պօղոս Աստքեալ «Աստուած» բառը գործածած ըլլայ հոս կամ ո՛չ, յայտնի է որ ըսել կ'ուզէ թէ ամենակալ Արարիչն է որ կը գործակցեցնէ ա-

մէն բաները։ Մարդկային կեանքի իրագործութիւնները դիպուածի արդիւնք չեն։ Անհատն սիրով զեղուն հայր մը կը բաղմի տիեզերքի գահին վրայ։ Զարթաստիկ ղեկքեր և տըխրահիմ պատահարներ արտօնուած չեն ըստ հաճոյս մահ և աւեր սփռել աշխարհի մէջ։ Զանոնք կառավարող ոյժ մը կայ։ Աստուած կը սիրէ։ Անոր նախախնամութիւնը ամէն ղեկքի մէջ կ'արտայայտուի։ Եւ ամէնէն ծանր ու մահաբեր ազդակները հարիւրապատկուած են լուծի տակ մտնել և դործակցիլ Աստուածայն ծրագիրներու իրագործման համար։ Ու «եթէ Աստուած մեր կողմն է, ո՞վ պիտի ընդյայ մեզի հակառակ։» Աստուծոյ զօրութեան առջև ամէն հակամարտ ոյժեր զինաթափ կ'ըլլան, և հրաշ օժանդակներ կը հանդիսանան։ Ինչպէս որ առագաստանաւի մը ճարտար ղեկավարը կ'օգտագործէ ամէն տեսակ հով, հակառակ կամ նպաստաւոր, նաւը իր բազձացած նաւահանգիստը փութացնելու համար, նոյնպէս ալ Աստուած մեր կեանքին բոլոր ղեկքերը, բարի կամ չար, օգտակարացնէ կիւրարկելով յաւէտ կը վարէ զմեզ ղեկի մեր կեանքին ղերագոյն նպատակը։

Պօղոս Աւաքեալ իբրև վերացական նիւթերու վրայ ճառող բանախօս մը չի ներկայացնար հոս։ Կեանքի լուրջ ղեկքերուն յորձանքին մէջ ապրող մարդ մըն է ան, որ իրեն բաղդակից ընկերը մարդոց միխիթարութեան և սփոփման համար՝ իր անձնական փորձառութենէն կը խօսի։ Ան գիտէ որ ամէն բաները բարիի ղործակից կ'ըլլան, վասն զի կը ճանչնայ զԱստուած։ Պօղոս իր Ակարիչը և Փրկիչը պատ էր Յիսուս Քրիստոսի անձին մէջ։ Աստուածային փրկարար զօրութեան ակնառու եղեր էր թէ՛ իր հոգւոյն ներաշխարհին մէջ և թէ՛ արտաքին տիեզերքին մէջ։ Եւ փորձառարար դիտէր թէ Քրիստոս յաղթանակ կը տանէր ամէն կորստաբեր և մահառիթ ազդակի վրայ։ Եւ ուստի վստահօրէն կրնար արտայայտել իր անխախտ համոզումը թէ Աստուած ամէն բաները, նպաստաւոր կամ անյպաստ, պիտի դործածէր աչխարհի յաւիտենական փրկութեան համար։ Այս կը բերէ մեզ մեր երրորդ հարցումին։

3. Ի՞նչ վախճանի ծառայ կը դործակցին ամէն բաները։ Բնաբանը «բարի» բառով կ'ոլորակէ ամէն բաներու դործակցութեան վերջնական նպատակը։ Ու եթէ ամենագութ երկնաւոր Հայր մը կը վարէ ամէն բաներուն դործակցութիւնը, կարելի չէ որ անոնք բարի վախճանէ տարբեր նպատակի մը ղիմէին։ Այդ բարի վախճանին կ'ակնարկէ Պօղոս երբ կ'ըսէ, «Աս ժամանակիս չարչարանքները բան մը չեն պարտ վաստկին գովը որ մեզի պիտի յայտնուի։» Բոլոր բաներուն համար սահմանուած բարի վախճանն է «փառք», այսինքն, Աստուծոյ փառաց արտացոլումը իր բանաւոր արարածներուն կեանքին մէջ և բովանդակ տիեզերքին ամէն կողմը։ Աստուծոյ յաւիտենական խորհուրդները պիտի իրագործուին մեր աչխարհին մէջ, և Անոր անձին փառաւորութիւնը պիտի արտափայլի ամէն ուրեք։ Աստուծոյ թագաւորութիւնը պիտի հաստատուի, և Անոր կամքը պիտի կատարուի տիեզերքին մէջ։ Եւ այս ամենաբարձր նպատակին իրագործման համար Աստուած ամէն բաները դործակից կ'ընէ։ Աւելի հաճելի պիտի ըլլար մեզի մարդոց համար, եթէ միայն բարեզեզ բաներ դործածուէին զմեզ բարի վախճանի մը հասցնելու համար։ Բայց նկատելով որ չարաղեզ բաներ կան մեր չուրջը, և կարելի չէ խուսափիլ անոնց ներկայութենէն, փառք տանք Աստուծոյ որ կը հաճի ամէն տեսակ բաները, բարի թէ չար, դործածել մեր բարւոյն համար։ Մարդու մը կենդանագիրը նկարելու համար՝ նկարիչը անհրաժեչտօրէն պէտք է դործածէ այլազան դոյներ։ Մէկ դոյնով կարելի չէ նկարել կատարեալ պատկեր մը։ Սպիտակ ներկին հետ սեւը, և փայլուն դոյներուն հետ մութ դոյներ պէտք է ներդաշնակ համեմատութեամբ կիրարկուին։ Եւ վարպետը դիտէ թէ ե՛րբ իր վրձինը մխելու է սեւագոյն ներկին մէջ և ե՛րբ սպիտակագոյնին մէջ։ Նոյնպէս մեր Ակարիչը, որուն նպատակն է «իր Որդւոյն պատկերին կերպարանակից ընել» զմեզ, դիտէ թէ ի՛նչպէս դործածելու է ամէն բաները, մխաստեր իրագործիչները և լուսաչող բաները, զմեզ այդ ամենաիմաստուր վախճանին հասցնելու համար։

Ի վերջոյ, յիչենք թէ այս սիրալի խոստմանքը կը տրուի անոնց «որ Աստուած կը սիրեն։» Մենք կը սիրե՞նք զԱստուած։ Գոնէ կրնա՞նք ըսել թէ կը բաղձանք սիրել զԱստուած և ծառայել Անոր։ Ան այսօր մօտեցած է մեզի Յիսուս Քրիստոսով։ Յօժար է Ան գալ և դրաւել մեր սիրտերը և իր սիրովը ճմլել զմեզ։ Մենք չօժա՞ր ենք հրաւիրել զինքը։ Երանի՛ անոնց որ Աստուծոյ կողմն անցած են։ Երանի՛ անոնց որ Թոյլ կու տան որ Աստուած իրենց կողմը անցնի։ Այսպիսիներու համար ամէն բաները բարիի դործակից կ'ըլլան հիմա և միչտ ու յաւիտեանս։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ՍԱՐԳՈՆԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

ՎԱՆԱՁ ԵՒ ՈՒՐՄԻՈՁ ԼԻՃԵՐՈՒՆ ՇՐՋԱԿԱՆՆԵՐԸ

1.

Ասորեստանի Սարգոն Թագաւորը գահ բարձրացաւ 722ին (Ն. Ք.)։ Սբ. Գրոց մէջ «Սարգոն» կը կոչուի ան (Ես. Ի. 3), բայց Ասորական արձանագրութիւններու մէջ ծանօթ է Սարուքին անունով։ Այս ինքնակալին նախորդն էր Սաղմանասար Դ. որ եօսմէայ պաշտման ենթարկեց Իսրայէլի տասը ցեղերուն մայրաքաղաքը, Սամարիան (Դ Թագ. Ժ.Ը. 9)։ Սամարիայի առումը, Ասորական արձանագրութիւններու համեմատ, տեղի ունեցաւ Սարգոնի իշխանութեան առաջին ամիսներուն մէջ։ Սարգոն ինք կը տեղեկագրէ, "Իմ իշխանութեան նախիզբը պաշարեցի և գրաւեցի Սամարիան, և 27,290 բնակիչներ գերի վարեցի։" Սարգոնի յաջորդն եղաւ անոր որդին Սինեքերիմ, որ հանրածանօթ է Սբ. Գրոց ընթերցողներուն (Դ Թագ. Ժ.Ը., Ժ.Թ., Ես. Լ.Զ. Լ.Ը.)։ Սարգոն էր ամենամեծ աշխարհակալ մը և ներհուն վարչագէտ մը, և հին պատմութեան մանագէտներու վկայութեան համեմատ ան էր որ Ասորեստանեայց կայսրութիւնը բարձրացուց իր զօրութեան գագաթնակէտին։

Այս մեծ Թագաւորը չահեկան դէմք մըն է մեզի համար, ոչ միայն վասն զի Իսրայէլի տասը ցեղերը Ասորեստան փոխադրեց և այսպէս թեւրեաս պատճառ եղաւ Հրեաներէն ոմանց մինչև մեր նախնեաց հայրենիքը թափանցելուն, այլ նաեւ վասն զի երկարատեւ ընդհարումներ ունեցաւ Հայոց աշխարհին հետ։ Հայոց նախնիքներուն բնագաւառը Եբրայեցիներէն «Արարատ» (Ծն. Ը. 4., Երեմ. ԾԱ. 27) և Ասորական բարբառով «Ուրարտու» կը կոչուէր։ Եւ այս երկրին մայրաքաղաքը կը համարուէր Տոսբաս կամ Տոսբ, արդի Վան քաղաքը։ Ուրարտուի չուրջը կը գտնուէին, ինչպէս Ս. Պալատանեան իր Հայոց Պատմութեան մէջ կը յիշատակէ, ուրիշ երկրորդական պետութիւններ, որոնք էին Մաննա (Եբր. Մինի, Երեմ. ԾԱ. 27), Մուսասիր (Մուչ), Նայիրի, Միլիդ (Մալաթիա) և Միլդիս։ Ասորեստանեայց Թագաւորները չատ անգամ արշաւանքներ կատարեցին Հայկական նախաշխարհին մասը կազմող այս երկիրներուն մէջ։ Հնադէտներու ոմանց կարծիքով Արիական ծագումի ունեցող Հայերը Սարգոնի օրերէն հազիւ իրը դար մը վերջը արեւմուտքէն եկան և արշաւեցին Ուրարտու և հոն հաստատեցին իրենց բնակութիւնը։

Հայոց համար վերջին ծայր չահադրդռական է կարդալ պատմութիւնը այն դիւցազնական դիմադրութեան, զոր մեր նախահայրենեաց Ուրարտուի և անոր դաշնակից երկիրներուն բնակիչները ցուցին Ասորական արշաւանաց ժամանակ։ Պալատանեան իր գիրքին մէջ (էջ 31-35) կը պատմէ Ուրարտուի թագաւորին Ուրսայի պատերազմը Ասորեստանի Սարուքին (Սարգոն) Թագաւորին հետ։ Արդարև այդ պատերազմին մէջ Ուրսա՝ իր և դինակիցներուն ձախորդութեանց պատճառաւ յուսահատեցաւ և անձնասպան եղաւ, սակայն անոր յաջորդը, Արղիստիս, չարունակեց պայքարը Ասորեստանցիներուն դէմ, և ինչպէս Փրոֆ. Սէյս ալ կը վկայէ, յաջողեցաւ անվճար պահել Ուրարտուի անկախութիւնը։ Պալատանեան չունկան մէկդիւրութիւնը յատուկ կը բերէ նոյն ինքն Սարգոնի յուշագրութիւններէն որ քաղուած են Խորսապատի Ասորական արձանագրութիւններէն։ Ասորեստանի Թագաւորը այսպէս կը պատմէ։ "Ուրսա Ուրարտուցիի բոլոր կռղմնակիցները ապտնեցի իրենց բարձր լեռներուն մէջ...։ Ուլլուսունի (Ուրարտուի սահմանակից Մաննայի երկրին Թագաւորին) 22 մեր քաղաքները որ Ուրսան առեր էր, միացուցի Ասորեստանի հետ։ Այն ժամանակ Ուլլուսուն Թռչունի արագութեամբ իջաւ իր բարձր լեռներէն և եկաւ ինձ պաղատելու։" Այս դէպքերը տեղի կ'ունենային 715-714 (Ն. Ք.)։

Արդ վերջերս գտնուած է պատմական մեծ կարեւորութիւն ունեցող Ասորական արձանագրութիւն մը, որ 714 (Ն. Ք.) թուականին Սարգոնի կատարած Ուրարտուական մեծ արշաւանքին մանրամասն նկարագրութիւնը կը պարունակէ։ Արշաւած երկիրներն էին Ուրարտու և անոր դաշնակից փոքր պետութիւնները, այսինքն Վանայ և Ուրմիոյ լիճերուն չրջակաները պտնուող հողամասերը։ Ասորական ինքնակալին նպատակը կը թուի ըլլալ իր

ռազմական գործողութեանց տեղեկագրութիւնը ներկայացնել Աստուծոյ, «աստուածներուն հօրը», որուն «սուրբ քուրմ և ծառան» կը դաւանի ինքզինք։

Սարգոնի այս արձանագրութիւնը գրուած է թրծուն կաւէ պնակիի մը վրայ Ասորական սովորական ոճով։ Սոյն պնակիտը, որուն մեծութիւնն է 37.5 × 24.5 հարիւրորդամեթր, կը պարունակէ 430 տող գրուածք, և հիմա կը գտնուի Փարիզի Լուվր թանգարանին մէջ։ Դեռ անցեալ տարի միայն այս թանկագին հնութիւնը ներկայացուեցաւ Լուվրի Արեւելեան բաժնին վարիչներուն ուշադրութեան։ Եւ Մ. Ֆ. Թիւրօ-Տանժէն (Thureau-Dangin) վերջերս հրատարակեց զայն իր ծանօթագրութիւններով միասին։ (Une Relation de la 8ième campagne de Sargon.— Paris: Geuthner, 1912)։ Լսումպուրկի մէջ լոյս տեսնող Աստուածաբանական հանդէս մը իր վերջին երկու ամսաթիւերուն մէջ երեսցող յօդուածներով Անգլիական աչխարհին կը ներկայացնէ այդ արձանագրութեան ամփոփումը՝ ընդարձակ մեկնութիւններով։ Այդ երկու յօդուածներէն օգտուելով կը վերլուծենք Առեսարի ընթերցողներուն ծանօթացնել Ուրարտուական արշաւանքին մասին Սարգոնի հաղորդագրած ինչ ինչ տեղեկութիւնները։

Այս նորագիւտ արձանագրութեան մէջ Սարգոն կը սկսի իր նկարագրութիւնը՝ ըսելով թէ Թամուզ ամսուան մէջ մեկնեցաւ արքայանիստ Գալահ քաղաքէն և սկսաւ յառաջխաղալ։ Թագաւորը, կ'անցնի վերին Շապ գետէն և ինքզինք կը խոնարհեցնէ Էնլիլ և Նինլիլ աստուածներուն առջև։ Յետոյ կ'անցնի «դժուարանցանելի» սոսորին Շապ գետէն, իբր թէ անձկան վտակ մը ըլլար ան։ Միջագետէն դէպ ի հիւսիսակողման երկիրը արշաւելէ առաջ, Ասորեստանի ինքնակալը գաշտավայրի մը մէջ կանգ կ'առնէ, և զօրահանդէս մը կատարելով կը ճշդէ իր ձիերուն և կառքերուն թիւը։ Այս Սարգոն կը նկարագրէ իր բանակին լեռնային ուղեկնացութիւնը։ Մ. Թ. Տանժէն կը կարծէ թէ Սարգոն յառաջ կը խաղար դէպ Ուրմիոյ լիճին հարաւակողմը՝ արդի Օսմ. Սիւլէյմանիէ քաղաքէն դէպ ի Պարսկական Սազըզ քաղաքը տանող ճամբուն ուղղութեան հետեւելով։ Սարգոն հիմա Մանա-նայի երկրին սահմաններուն մէջ կը գտնուէր, և պնակիտը կ'արձանագրէ թէ Մաննայի թագաւորը Ուլլուսունու՝ ընկերակցութեամբ իր երկրին երեւելիներուն՝ փութայ դիմաւորել Ասորեստանի ինքնակալը «սրտի բերկրութեամբ և երեսի ցնծութեամբ։» Վասն զի կը բաղձար վայելել Սարգոնի հզօր օժանդակութիւնը իր թշնամիներուն դէմ մղած պատերազմներուն մէջ։ Ուլլուսունու այս առթիւ Ասորեստանի թագաւորին իբր յօժարակամ նուէր կ'ընծայէր ձիեր և արջառներ։ Ու երբ ժամանակ մը վերջը Սարգոն կը հասնի Մաննայի երկրին մէկ ուրիշ կողմը, Միսուռ գաւառը, Ուրմիոյ լիճին մօտ, հաւատարիմն Ուլլուսունու վրըստին կ'ընդառաջէ զանիկա և Ասորեստանի բանակին կը նուիրէ ոչ միայն ձիեր և առջառներ, այլ նաեւ ալիւր և գինի։ Ուլլուսունուն այս տարկամիտ հաճոյակատարութեան նպատակն էր Սարգոնի բարեկամութիւնը չափել և անոր միջոցով ջախջախել Ուրարտուի Ուրսա թագաւորը։ Եւ Սարգոն կը պատմէ թէ խղճալով գինքը կաչառելու եկող Ուլլուսունուն վրայ, որ գետնամած կը մնար իր առջեւ, պատասխանեց, «Ոտուալի»։ Այս բառով կը կարծուի թէ Սարգոն ըսել ուզեց, «Բաղձանքդ կը կատարեմ։»

Յ. Ա. Ճ.

ՄԱՅՐԵՆԻ ՍԷՐ

ԱՒՕ ՇԱՅԿԱԶՆ

Ծօթը անմեղ գտնուէներ, ճիչդ ծօթը։ Կէս գիշերը բաւական անցած է։ Տժգոյն չողերը լիալուսնի՝ անչուք տնակին ցածուկ լուսամուտէն սողոսկելով՝ կը թրթռան ծօթը անմեղ գտնուէներու դէմքերուն վրայ որոնք կը քնանան մուչիկ մուչիկ... — ծօթը անմեղ գտնուէներ անուչիկ, ճիչդ ծօթը...։

Հայրիկը վաղուց մեկնած է իր գործնոյը, ու փուքրին մօտ սալին վրայ կը ծեծէ երկաթը տաք տաք.... Տաղիս հինգ ժամ քնացած է, և ի՞նչպէս կրնայ վայրկեան մ'առնէլ մրափել, բազմանդամ ընտանիքի տէր, «վեր շահող, ինը հաս ուտող...»։ Ո՛հ, ապրուստի խնդիր, հացի խնդիր... քանի՛ դժուար գործ...։

Ծօթը անմեղ գտնուէներ... ու անոնցմէ մէկը որդեգի՛ր...։ Հարուստ այլ դիմա, աղ-

նուագախումբ մը անոնցմէ մին որդեգիր կ'ուզէ։ Ամենէ առաջարկ մը — անկեղծ բա-րեկամէ մը, ու իրենք աղքատ, օդնակարօտ, բայց չատ համեստ ու քիչ մըն ալ հպարտ...։

Հայրիկը, թէև օրը բանող օրը ուտող, և սակայն հեռատես ու խորհող, չէր կրնար մերժել այսպիսի ազնիւ առաջարկ մը, միայն իր կնոջ կամքին կ'ուզէ թողուլ։

Որդեգի՛ր, հօթնէն մէկը որդեգի՛ր... ու ու այդ օրը պատասխա՜ն պիտի տան։

Հոն, սենեակին անկիւնը ծնրադի՛ր, կ'աղօթէ լուիկ, կ'աղօթէ մայրիկը ջերմեռանդ...։

Կը դառնայ, կը մօտենայ հանգարտիկ ննջող զաւակներուն քով, որոնց ամէնէն տարէցը հազիւ տասն և վեց տարեկան դէմքի կոյս մըն է խաժակն ու խարտիչահեր։ Լուռ, մտախոհ կանգնած՝ կը դիտէ անոնց անմեղ լանջքերուն հևհևջը...։ Հոն է իր կուսական անմեղ երազներուն երախայրին, — անպրանիկ հոզեակը, Սիրվարդ, որ առաջին անգամ արտասանած էր անուշիկ լեզուով — «մայրի՛կ» —... բաժնել զայն մայրենի ծոցէն... ո՜հ, անկարելի՛ բան, բացարձակա-պէս անկարելի...։ Անոր քով, նոմադէզ այտերով, — Հրաչեայ, — իր պատկերը կրող կայտառ մանչը, զոր այնքան կը սիրէր կա-թոգին, — տալ զայն որդեգիր... ո՛չ ո՛չ, ինչպէս կարելի...։ Հո՛ս Շուշան և Շահէն, անմոռան երկուորեակները, բաժնուիլ ա-նոնցմէ...։ Հապա վլո՞ւրը, այն կրակուռքոց մանչը՝ որ զոլորոցին մէջ առաջինն է, վաթսնիկ, հայրիկին անուշիկ սիրելին, որ դեռ նոր սկսած է երթալ Մանկապարտէզ, ու դեռ հա-զիւ կը թոթովէ — «հայրիկ ջան»...։ Իսկ Բնիկը, զոր դեռ չաթաթ մ'առաջ կաթէն կտրած է, և որ հազիւ կ'ընէ ևեն ևեն տատիս, ու կը թոթովէ... մանուկս, իմիկս, ընկոյզս, ..., ո՞րը, ո՞րը արդեօք պիտի տայ որդե-գիր... ա՜խ ... ի՜նչպէս պիտի կրնայ տալ...։

Լուսցած է. դեռ կը քնանան հօթը ան-մեղ զաւակները, ճիշդ հօթը...։ Խոս-տացուած ժամանակը հասած է, քիչ վերջ պիտի գայ այն բարի մարդը, դիմասիրտ հարուստը, առնել անոնցմէ մին կամ միւսը. պրոյտմը տալու է։ Ծարագիր կը սկսի աղօթել կրկին... կ'աղօթէ՛ բարձրաձայն, կ'աղօթէ՛ հեծեծանօք, կը փղձկի՛ սիրտը, աչքերը կը լճանան տաք արցունքով...։ Կ'ելլէ յանկարծ, կը կանգնի՛ անվճռեր, յաղթական...։ Տուած է իր որոշումը, իր անդա՛րձ որոշումը...։

«Աստեղիս միասին պիտի ապրինք, միասին պիտի մեռնինք...»

Ո՜հ... մայրենի՛ սէր, մայրենի՛ սիրա...։

Ամէնէն մեծ դիւցազնուհին չէ՞ մա՛յրը, — մայրը, սոսկաւոր չահոգրամբը չէ՞ ան, այն չնաչխարհիկ ծաղիկը, խորհրդանշան մայ-րութեան, մայրական անհման սիրոյ... happily chosen emblem... ինչ՜ քան աւելի պատչաճօրէն կրնար ներկայացնել մայրութիւնը քան այս չքնաղ ծաղիկը... իր սոխուկաւո-րեամբը՝ որ կը խորհրդանչէ մաքրութիւնը, իր տեւական յատկութիւնները հաւատարմու-թիւն, իր բուրումը՝ սէր, իր աճումի ըն-դարձակ դեմինը՝ գոհ, իր ամբքը տիսար գե-ղեցկութիւն....

ԳՈՀԱՐՆԵՐ ԱՆԳԼ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԷ

ՍՈՒՐԲ ՕԳՈՍՏԻՆՈՍԻ ՍԱՂՄՈՒՆԸ

Օգոստիանոս, ան՛ւրբ, որքա՜ն յաւ ըսեր ես
Թէ կը շինեիմ մեղեդով
Սաղմոսիս ո՛հսպայ՝ եթէ անոնք մշտապես
Դրնեիմ ոտիին տակ խոյ-խոյ։

Բոլոր անցիմեր ու աւեհն քան օրուան մէջ,
Այգին մինչեւ իրիկուն,
Հանդիսի ու Լոյծ սանդուխներ են, ուր անվերջ
Կը բարձրանամ անդադրում։

Լոյներ ըստոր ու փառաւոր երկրային
Որ ուրիշին միշտ կու տան,
Խորհրդանիմերուն աչ կարմրորակ գինիին,
Պահերն անմիս Զեխտրեան,

Սո՛հ, ցանկութիւնն անընդսպատակ քաներուն,
Յաղթանակի խոչ պայքար,
Դաժանութի՛ւնը հոգիին երազուն՝
Որ կը շինէ Սիրտը քար,

Ու խորհուրդներն ու չար Դործերը բոլոր,
Որոնց արմատն է Զարիք,
Զարիքն՝ որ միշտ արգելի կ'ըլլայ անուտոր՝
Կատիին քարի ու մեղմիկ,

Ատոնք բոլոր՝ պետ է առնենք ոտիի տակ,
Եթէ կ'ուզենք մենք շահիլ,
Յաղթանակի դաշտերուն մէջ անասպակ,
Պրատկն անբիծ, լուսածիր։

Թեւ ունիմ մեմ ու չեմ կրնար սղալանալ,
Բայց կը մագլիմ մեմ ոտով
Սանդուխներէ հետզհետէ մեղմաբար,
Գագաթներէ մո՛ւր, խլուո՛ւմ։

Անպատշաճ բուրգերն ինչո՞ր ու մարուար՝
Որ կը ցըցուին վեհաւրէն,
Երբ շատ բարձր կը ձանչցուին դարէ դար,
Սանդուխներու ոտքեր են։

Լեռներն ահեղ՝ որ կ'երեւին շա՛տ հեռուն,
Երկրիմիին մէջ տարակայ,
Պիտի տեսնեմ կածաններով զարդարուն,
Երբ եղեմ վեր, բանչիին վրայ։

Այն բարձունքներն ուր մեծ մարդիկ հատած են,
Հոն շատ թըռիչք չի հասնիր,
Անոնցմէ զատ՝ որ դէպ ի հոն կը դիմեն
Դիշեր ցերեկ անձամբիր։

Կորաթանակ ու անուշեղ կանգնած չուռ
Մեր կրածին վրայ՝ երկար,
Կրնամ տեսնել շաւիղներ նոր ու այլուր՝
Բաղդերու վեհ, փրկարար։

Անվերադարձ Անցեալն երբեմ սրգալուր
Ջերեմի՛ր, ա՛հ, վայրապար,
Երբ բարձրանաս բեկորներուն վրայ անոր,
Կը գտնես բան մ'ակընկալ . . . ։

ՏՂԱՑՈՑ ԷՋԸ

ԿԱՂ ԻՇԽԱՆԻԿԸ

ԵՒ

ԻՐ ԹՈՉՈՂ ԼՕԳԻԿԸ

Առակ մը դեռատիներու եւ տարեցներու համար

Հեղինակ՝ ՄԻՍԻՍ ՄԻՒԼԸՔ ՔՐԷՑՔ

Թարգմանիչ՝ ԳՐԻԶ-ՔՆԱՐ

4.

«Կարծեմ աւելի աղէկ է որ անոր չնայիմ ,» ըսաւ խելօք Իշխանիկը , և ինքզինքը լօգիկին հեզորոնը քաշելով իր սիրական դիրքը առաւ և ծալլապատիկ նստաւ իր թեւերը տկար ու անօգուտ ծունկերուն փաթթելով։

«Ան վչտահար կերպով զանոնք չոյելով իր սրունքներուն «Դուք ինծի համար անօգուտ էք ,» ըսաւ . «դուք ինծի բնաւ օգուտ մը պիտի չունենաք։ Արդեօք ինչու ձեզ ուղնեցայ . արդեօք ինչո՞ւ ծնայ , քանի որ ուրիշ պզտիկ տղաքներու պէս պիտի չմեծնայի . և ինչո՞ւ չմեծնայի ։»

Հարցում մը որ այնչափ զարմանալի , այնչափ տխուր , բայց յաճախ կ'ըլլայ այս կամ ուրիշ կերպով այս աշխարհիս մէջ —ինչպէս դուք ալ , տղաքներս , պիտի հանդիպիք այս հարցումին երբ մեծնաք—հարցում մը զոր եղբէ մօրը իսկ ըրած ըլլար՝ հաղիւ թէ պիտի պատասխաներ , ինչպէս մենք ալ այս տեսակ դժուար բաներու յաճախ կը պատասխանենք պարզապէս «Չեմ գիտեր ,» ըսելով։ Շատ բան կայ զոր չենք գիտեր և չենք կրնար հասկնալ — մենք չափահասներս ալ ձեզմէ , փոքրիկներէդ , աւելի բան մը չենք գիտեր։ Մենք պէտք ենք ընդունիլ ամէն բան ճիշդ ինչպէս դուք կ'ընդունիք ձեր ծնողքներուն ըսածները , մինչեւ իսկ երբ անոնց պատճառները չտեսնէք։ Դուք կարելի է պատճառը վերջը տեսնէք , եթէ անոնց ըսածին պէս ընէք և հաւանիք հասկնալ։

Իշխանիկ Յաւակ բաւական առեն այսպէս նստաւ , կամ իրեն այնպէս թուեցաւ թէ բաւական առեն նստաւ , այնչափ չատ մտածումներ եկան գացին իր տղոյ միտքէն — չատ դառն մտածումներ , որոնք՝ թէեւ ինք դեռ փոքրահասակ էր՝ գինքը քանի մը վայրկեանի մէջ տարիքով մեծցուցած կր թուէին։

Նոյն առեն լօգիկը մեղմօրէն տադին անդին ճօճելու վրայ ղգաց՝ հաճելի չարժումով մը , իբր թէ մէկու մը գիրկը եղած ըլլար , մէկու մը որ չէր խօսեր բայց կը սիրէր ու առանց խօսելու կը մխիթարէր գինք , ոչ թէ յոյսի առատ քաջալերութիւնով գինքը խարելով , այլ իրեն պարզ ճշմարտութիւնը՝ իր բոլոր ծանրութեան մէջ՝ ցուցնելով և այսպէս գայն դիմադրաբար սորվեցնելով , մինչեւ որ ան մեղմանար ու այնչափ չատ տհարկու չերեւար։

Այդ տհարկու լռութեան և դատարկութեան մէջ այնպէս մը նստած էր որ երկինքէն չատ բան մը չէր կրնար տեսնել , որովհետեւ արծաթ ականջները ինչպէս նաեւ ակնոցները վերցուցած էր — և ինչ օգուտ ունէին անոնք , երբ վազելու համար ոտքեր չունէր — այն պահուն վարէն վեր հաճելի ձայն մը բարձրացաւ։

Դուք տղաքներս , զայն հարիւրաւոր անգամներ լսած էք , ինչպէս նաեւ ես։ Երբ պզտիկ էի՝ կը կարծէի թէ այնպէս անուշ բան մը չկայ , և կարծեմ թէ հիմա ալ այնպէս է։

Արտոյտի մը երգն էր այն, արտոյտի մը որ երկրէն վեր, աւելի՛ վեր կը բարձրանար, մինչեւ որ այնչափ մօտ եկաւ որ Իչխանիկ Ցաւակ կրցաւ դիտել անոր դողդողացող թեւերը եւ փոքրաձեւ մարմինը, որ երաժշտութեան այդպիսի զեղում մը բուլանդակելու համար չատ փոքր էր։

«Ով դուն գեղեցիկ, սիրուն Թռչնակ,» ըսէց ան. «ա՛հ, չատ պիտի փափաքէի քովս առնել ու գրկել քեզ, այնքան եթէ կարենայի — եթէ համարձակէի։»

Բայց ան կը վարանէր։ Փոքր Թուխ արաբածը իր բարձր երկնային ձայնով գրեթէ կը վախցնէր զայն։ Բայց այն ատեն այդչափն ալ երջանիկ կ'ընէր զինքը. կեցաւ ու մնիկ ըրաւ անոր, եւ այնչափ յափշտակուեցաւ որ վիշտն ու ցաւը մոռցաւ, աչխարհիս մէջ պզտիկ արտոյտէն զատ ամէն բան մոռցաւ։

Թռչունը թռաւ ու թռաւ եւ ինք կը խորհէր թէ աչքէն անտես ըլլալու չափ պիտի թռչէ՞ր, եւ թէ ինք ի՞նչ պիտի ընէր երբ ան անհետէր. նոյն ատեն Թռչունը յանկարծ դոցեց իր թեւերը, ինչպէս սովոր են ընել արտոյտներ երբ վար իջնալ ուզեն։ Բայց ան փոխանակ դեպին իջնալու՝ տղեկին դիրկը ինկաւ։

Ի՜նչ երջանկութիւն։ Երանի՛ թէ Թռչունը մնար հոն։ Պզտիկ, կակուղ բան մը դգուելու եւ համբուրելու համար, բոլոր օրը իրեն երգելու համար, իրեն հետ խաղընկեր ըլլալու համար, վարժ ու մեղմ, մինչեղեւ այլ աչխարհի ուրիչ մարդոց համար օգի վայրի Թըռչուն մըն էր սոսկ։ Ի՜նչ պարծանք, ի՜նչ հաճոյք։ Ունենալ բան մը զոր ուրիչ ոչ ոք ունի — բան մը որ իրեն կը վերաբերի։ Մինչ Թռչող — լօղիկը կը սուրար, տղեկը հոգ իսկ չէր ըներ թէ ո՛ր, արտոյտ անոր գիրկը նստած կը կենար, ձեռքէն ուտը կը ցտահէր, պզտիկ կառուցով զայն կը պաղնէր, իբր թէ զայն սիրէր։ Իչխանիկ Ցաւակ իր բոլոր վիշտը մոռցաւ ու կատարեալապէս երջանիկ եղաւ։

Բայց երբ Անյաւտութեան Աչտարակը տեսաւ, տխուր մտածում մը եկաւ իրեն։

«Սիրական Թռչնակս, քեզ ի՜նչ ընեմ։ Եթէ քեզ սենեակիս մէջ առնեմ ու հոն բանտարկեմ, դուն երկինքի վայրի մէկ արտոյտը ի՜նչ պիտի ըլլաս հոն։ Ես այդ կեանքին վարժ եմ, բայց դուն ոչ։ Դուն հոն չատ խեղճ պիտի ըլլաս։ Ես եթէ դայեակս քեզ տեսնէ — դայեակս որ երբի ձայնին չկրնար համբերել։ Ամէն գատ անգամ մը լսեցի որ կ'ըսէր թէ կեանքին մէջ կերած ամէնէն համեղ բանը արտոյտի միսէ չինուած կարկանդակ մըն էր։

Տղեկը այս մտածումով կը դողդղար։ Ու թէեւ զուարթ արտոյտը ամենաբարձր ձայնով երգ մը սկսաւ՝ իբր թէ ըսել ուզելով թէ որեւէ մեկու մը գինքը ուտելուն դէմ հեզնաբար կը բողոքէր — բայց դեռ Իչխանիկ Ցաւակ չատ անհանգարտ էր։ Վայրկեանի մը մէջ իր որոչումը տուաւ։

«Ոչ, Թռչնակս, քեզի այդպիսի սոսկալի բան մը չպիտի պատահի որչափ ատեն որ ես կրնամ գայդ արգիլել։ Եթէ կարելի չըլլայ, քեզ բոլորովին արձակել կը նախընտրեմ։ Այո, պիտի փորձեմ։ Թռիր, սիրականս, դեղեցիկս, մնաս բարով, ով իմ զուարթ Թըռչնակս։»

Տղեկը իր փայփայիչ ձեռքերը, որոնց մէջ պատսպարելու համար գացած էր գայն, բացողով Թողուց որ արտոյտը Թռչի։ Թռչնակը վայրկեան մը դեղեցիկ լօղիկին եզրը նստաւ՝ եւ գրեթէ մարդկային գաղտնութեամբ մը աղեկին նայելով վերի կապոյտ երկինքը Թռաւ։ Ան Թռչուն մըն էր միայն։

Բայց, քիչ մը ետքը երբ Իչխանիկ Ցաւակ իր ընթրիքը կ'ընէր, քիչ մը տխուր էր, բայց կը մխիթարուէր այն մտածումով թէ դայեակը ալ արտոյտի կարկանդակ չպիտի կրնար պատրաստել իրեն եւ հանգարտօրէն անկողին մտաւ, հին սովորական փոքր անկողինը, ուր սովոր էր քնանալ կամ արթուն ու մտածկոտ պառկիլ։ Նոյն պահուն յանկարծ պատուհանին դուրսէն տկար երգի ձայն մը առաւ, տկար բայց զուարթ, զուարթ՝ թէեւ կէս պիչեր եղած էր։

Վերջապէս սիրական փոքր արտոյտը հոռնեկրը չէր Թռած, եւ իրապէս ամէնէն անսովոր Թռչունն էր, սովորական արտոյտներէ տարբեր. ան աչտարակին վրայ գիչերուան լռութեան եւ մթութեան մէջ կը Թռչէր, պատուհանէն դուրս կամ տանիքին վրայ կը նայուեցնէր։ Տղեկը որևէ ատեն որ բոպէ մը մտիկ ընէր զայն՝ անոր երգը կը լսէր։

Ան Թագաւորի մը պէս երջանիկ ըլլալով քնացաւ։

(Շարունակելի)

ՅՈԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

ՔՐԻՍՏՈՍ ԱՌԱՍՊԵԼ ՄԸՆ Է

ՎԵՐ. Յ. Գ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Երբ Ամերիկա մեկնելու համար նաւ կը նստէի՝ ժողովուրդէս օրիորդ մը ամսաթերթի երկուին մը բերաւ ինծի ու անոր մէջ ուշադրութիւնս հրաւիրեց յօդուածի մը վրայ, որ այս գրութեանս վերնագիրը կը կրէր, և յօդուածին յայտարարութեանց վրայ դաղափարս հաստկընալ ուզեց։ Թէև յիշեալ օրիորդին խոստացած էի թերթը չոգենաւին մէջ կարդալ ու յօդուածին մասին դաղափարս յայտնել, բայց կը խորհիմ թէ խոստումս Բահնիմայի մէջ գործադրել ուրիշներու համար ալ օդտակար պիտի ըլլայ։

Ձմարիտը խօսելով՝ երբ առեայ թէ յիշեալ յօդուածին գրողը Տիար Մ. Մ. Մանկասարեան էր՝ ա՛լ աւելի հետաքրքրութիւնս սաւելցաւ։ Որովհետև յօդուածագիրը անձամբ կը ճանչնայի, կը յիշէի թէ Ամերիկայի առաջնակարգ Աւետարանչականներէն մէկուն չրջանաւարան էր ու տարիներով իբրև Բողոք. քարոզիչ պաչտօնավարած. այս պատճառով կը յուսայի յօդուածին մէջ նոր, դիտական ու տրամաբանական յայտարարութիւններ կամ գոնէ վերջին տարիներու քարձրագոյն քննադատութեան ուղղութեամբ դօրաւոր յարձակում մը դանել, ահա թէ ինչո՛ւ չատ հետաքրքրութեամբ սկսայ կարդալ այդ յօդուածը։

Բայց պարտիմ խոստովանիլ թէ այս ակնկալութեանս մէջ սխալած էի։ Քանի սիւնակ երկարութեամբ այս յօդուածին մէջ դիտական ու տրամաբանական յայտարարութիւններ գանելու չանքով մինչև յօդուածին վերջը հասայ, ու չգտայ։

Ուստի նախ կ'ուզեմ յօդուածին դլխաւոր կէտերը ամփոփել ու անոնց մէջ հնթագրուած կանոնները մերկացնել, այնպէս որ ընթերցողը տեսնէ թէ այդ կանոններէն այդպիսի եղրակացութիւն չելլէր։

Կրօնքը մարդկութեան անկիրթեան չրջանին մէջ ծագումի առած ըլլալով՝ հիմա ալ ազէտներու կողմէն միայն կ'ընդունուի։ Յօդուածագիրը կ'ըսէ թէ, «կրօնքի բոլոր ուսուցիչներ միաչն ու տրամաբանութիւնը անտեսելով Աստուած անկ նանկ կը հրամայէ ըսէն, և ամանց դրախտի խոստումներ՝ իսկ ուրիշներու գժոխքի սպառնալիքներ ըրին։» Նաև կը յայտնէ թէ Քրիստոսի պատմակո՞ն թէ առաջնակարդի ըլլալուն մասին մինչև հիմա չատ բան դրուած չըլլալով ինք այդ մասին անձնական ուսումնասիրութիւններ ըրած է ու իր ուսումնասիրութեանց արդիւնքը կը ներկայացնէ, և կը վստահացնէ թէ Քրիստոսի պատմակո՞ն թէ առաջնակարդի ըլլալը ապացուցանելու համար նոյն մեթոդը պիտի կիրարկէ ինչ որ պիտի կիրարկէր Միայց. Նահանդաց Նախագահներէն Լինքընի պատմական անձ մը ըլլալը կամ չըլլալը ապացուցանելու համար։

1. Նախ Յիսուսի ծննդեան թուականը և վայրը ձեռք առնելով՝ կ'ըսէ թէ ծննդեան թուականին մասին Աւետարանները կը լռեն և Քրիստոնեաներէն ոմանք ալ Դեկտ. 25ը, այսինքն արև չատուածին յատկացած օրը, ծնած ըլլալը կը կարծեն։ Յիսուսի մահուան տարեթիւն խաւարումի գրոյցին վրայ, ծննդեան տարին մոգերու աստղ երեւալն ալ նկատի առնելնիք, երեւան կ'ելլէ թէ Յիսուս պատմական չէ այլ առասպել։ Մենք առիթ ձեռնակացնելով կը դանենք թէ Տիար Մանկասարեանի տրամաբանութեան օրէնքը հետեւեալն է.

Այն առիթ անձերը, որոնց ծննդեան թուականը անյայտ է եւ իրենց բարեկամներուն կողմէ Դեկտ. 25ը նշատուածին կը կարծուի իբրև ծննդեան թուական, պատմական չեն, այլ առասպելական։

2. Քրիստոսի ծննդեան վայրն ալ որոշ չէ. չենք դիտեր որ Բեթղեհե՞մի թէ Նազարէթի մէջ ծնած է, քանի որ իրեն Նազովրեցի կ'ըսուի՝ պէտք է Նազարէթ ծնած ըլլայ, բայց Աւետարանիչներ կը գրեն թէ Բեթղեհեմ ծնաւ։ Թէև պատմական մեծ անձերէ ոմանց ալ ծննդեան տեղը յայտնի չէ, բայց անոնց պատմականութեան ուրիշ ապացոյցներ ալ կան, բայց Յիսուսի համար չկան։ Հետեւաբար Յիսուս պատմական չէ այլ առասպելական։

Եւ ահա թէ ի՛նչ կանոն կը հանենք առիթ։

Երբ անձի մը ծնականութիւն եւ ծննդավայրին միջեւ տարերարին գտնուի, զոր օր. երբ ինք

Աստիճան մէջ ծնած է ու իրեն «Արտասօղեան» մականուն կը տրուի, այդ անձին ծննդավայրը պէտք է անծանօթ հատարուի եւ անծանօթ ծննդավայրով անձեր ուժ հատանականութեան առաջարկական են։

3. Կը յայտարարուի թէ Յիսուս Աստուծմէ պատգամ բերաւ, մինչդեռ ինք ոչինչ գրեց եւ իր քարոզները գրող աշակերտաց գրութիւնները սրբագրելու եւ անոնց թարգմանութիւնները փոխանութիւններէ ազատ կացուցանելու մասին ոչինչ ըրաւ։ Ասոր ալ արդիւնքը սա եղաւ որ Բրիտ. եկեղեցիներ այս գրութեանց պատճառաւ չատ մը դժուարութեանց եւ վիճաբանութեան մէջ իյնան։ Եթէ Յիսուս Աստուծմէ պատգամ բերող անձ մը ըլլար այս դժուարութեանց առջեւը կ'առնէր։ Եթէ ճշմարտութիւնը այս չէ, ուրեմն ըսել է թէ այդ յայտարարութիւնը սխալ է եւ Յիսուս առաջնորդ մըն է։

Տիար Մանկասարեանի կանոնը.—Եթէ անձ մը իր պատգամը չէ գրած, ու զայն գրողներու գրութեանց միջեւ անհամաձայնութիւններ կան՝ այդ անձին պատգամը սուտ է եւ ինքը՝ առաջնորդ։ Ջոր օր. Սոկրատ ինքը գրութիւն մը չթողուց, եւ անոր աշակերտներէն Քսենոփոն եւ Պղատոն թէեւ անոր փիլիսոփայութիւնը գրչի առին, բայց թէ այս երկու գրողներու գրութեանց եւ թէ այս գործերուն բնագիրին ու թարգմանութեանց մէջ հակասութիւններ կան, հետեւաբար՝ Սոկրատ պատմական չէ, այլ առասպելական։

4. Ուրիշ խնդիր մըն ալ.— Աւետարաններու մէջ եղած նկարագրութիւնները երբեմն իրար կը հակասեն։ Ջոր օր. Յիսուսի ազգաբանութիւնը Մատթէոսի եւ Ղուկաս Աւետարաններուն մէջ գրուած են, բայց իրարմէ քանի մը տեղակէներով կը տարբերին։ Նոյնպէս Յովհաննէս Մկրտիչ, որ Յիսուսի համար տեղ մը «Ահա Աստուծոյ Գառը որ աշխարհի մեղքը կը վերցնէ,» կ'ըսէ, ուրիշ Աւետարանի մը մէջ Յիսուսի Մեսիա ըլլալուն կը տարակուսի։ Հետեւաբար այս Աւետարաններուն մէջ նկարագրուածը պատմական դէպք մը չէ, այլ առասպել մը։

Հետեւաբար Անաստասիկ Տիար Մանկասարեանի հետեւեալ կանոնը.—

Եթէ անձի մը մէկէ աւելի կենսագրականներ գրուին ու անոնց մէջ տարբերութիւններ գտնուին, կամ եթէ անձի մը մասին իր բարեկամներէն մէկը իր գաղափարը տիպէ՝ այդ անձը պատմական չէ, այլ առասպել մը։

5. Ինչպէս որ Յիսուս առասպել է, անոր աշակերտներն ալ պատմական չեն, այլ առասպել։ Մատթէոս, Յուդա, Ղուկաս, Պետրոս, Մարիամ, Պօղոս Աւետարաններու մէջ է որ կը յիշուին միայն եւ իրենց ժամանակակից գրականութեան մէջ չեն յիշուիր. Պետրոսի Հռոմ այցելելը, Պօղոսի Արիսպագոսի մէջ բանախօսելը Աթենքի պաշտօնական արձանագրութեան մէջ չեն գրուած, հետեւաբար բոլոր այս անձերը պատմական չեն, այլ չինծու առասպելներ։

Անաստասիկ Տիար Մանկասարեանի ուրիշ մէկ կանոնը.—

Եթէ անձի մը անունը իրեն ժամանակակից պատմագրաց գրութիւններուն մէջ չյիշուի՝ այդ անձը պատմական չէ, այլ առասպել։ Ջոր օր. Վեր. Դարա Դրիգորի Պոլիս գալը եւ Բողոք. եկեղեցին մէջ քարոզելը միայն իր սրբազան գրած կենսագրականին մէջ կը յիշուի, ու այդ մասին ո՛չ Հայ, ո՛չ ալ Թուրք Թերթերը բան մը չեն գրեր, ոչ ալ կ. պոլսոյ կառավարական արձանագրութեան մէջ անցած է, հետեւաբար Վեր. Դարա Դրիգոր առասպել մըն է։

6. Յիսուսի եւ անոր աշակերտաց առասպել ըլլալուն ուրիշ մեծ ապացոյց մըն ալ սա է որ Յիսուս 12 աշակերտներ ունէր. յետոյ 70 աշակերտներ ալ ընտրեց։ Յիսուս 40 օր ծոմ պահեց, Յարութենէն 40 օր ետքը հաւիրատաւ։ Մինչդեռ այս թիւերը նշանակալից համարուած թիւեր էին։ Երկինքի մէջ 12 կենդանակերպներ կան, ապրելու թիւը 70 կը կարծուէր, Հրեաները 40 տարի թափառեցան անապատի մէջ։ Հետեւաբար այս թիւերը կը ցուցնեն թէ Յիսուս ոչ 12, ոչ ալ 70 աշակերտ ունէր, ոչ 40 օր ծոմ պահեց, ոչ ալ Յարութենէն 40 օր ետքը հաւիրատաւ։ Այս բոլորը առասպելներ են։

Անաստասիկ Տիար Մանկասարեանի հանած կանոնը.—

Եթէ անձի մը կենսագրութեան մէջ նուիրական հատարուած 3, 7, 12, 40, 70 ու նման թիւեր յիշուին, շատ հաւանական է որ այդ անձը պատմական չէ, այլ առասպելական։ Ջոր օր. երբ ըսուի թէ այսինչ անձը 3 տղայ, 3 աղջիկ

ունի, կամ 12 զաւակ ունեցած է, 40 աչակերտ կամ 70 գործաւոր ունէր, չատ հաւանական է որ այդ անձը առասպել մըն է։

7. Յիսուսի ոչ թէ պատմական, այլ առասպելական ըլլալուն ուրիշ ապացոյց մըն ալ սա է թէ ան Հրեայ պատմագիր Յովսէփոսի 37—95 Ց. Ք.) պատմութեան մէջ յիշուած չէ։ Թէև յիշատակութիւն մը կայ, բայց հաւանական է որ Քրիստոնեաները աւելցուցած են զայն։ Մանաւանդ Յիսուսի կոյսէ մը ծնիլը, անոր կեանքին մէջ յիշուած հրաշքները ոմանց և ըրած տարօրինակ յայտարարութիւնները մէկ քանին բանաւոր չըլլալուն համար կրնանք ըսել թէ ան առասպել մըն է։

Հետեւաբար Տիար Մանկասարեանի ամենավերջին կանոնն ալ սա է.

Հրաշքը ոչ բանաւոր, ոչ ալ կարելի է. հետեւաբար այն աւետ աւետ որոնց հրաշք կը վերագրուի՝ առասպել են։

Անաւասիկ Տիար Մանկասարեանի կողմէ Անգլիերէն լեզուով գրուած յօդուածը, որով ապացուցել կը կարգացնի բոլոր Քրիստոնեայ հզելականներու ու Քրիստոնեայ աշխարհին։ Այս յօդուածն է որ Երկունքի միջոցով Հայերէնի թարգմանուած է ու մեր ժողովրդեան կը ներկայացուի ու կը յանձնարարուի։ Անա ասոնք են այն կանոնները ու սկզբունքները որոնք կը ներկայացուին այդ յօդուածին մէջ։

Ուրիշ յօդուածով մը այս սկզբունքները աւելի ուշադրութեամբ պիտի ուսումնասիրենք։

(Բահնիրևա)

ԴԻՑԱՊԱՇՏԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ԴԱՒԱԹԻ ՍԻՆՋ

Խ. ԼԵՒՈՆԵԱՆ

Գ.

7. *Թզուկ*— Վանի գաւառաբարբառին այս Թզուկ բառը՝ որ ուրիշ գաւառներու մէջ Բէկ կը կոչուի, համանիշ է զրական ալք բառին, որ ծովի ևն. անդունդ. նշանակելէն վերջ՝ ըստ դիցաբանութեան կը նշանակէ նաև զօրաւոր նման ոգի մը, որ իբր թէ յղի կնիկներուն արգանդը մանկովը կը թուլնաւորէ անոնց սաղմը։ Ուստի այն երախաները որոնք կա՛մ կը վիժին կա՛մ թէ ծնելէն վերջ թաղկացման ախտին կ՚ենթարկուին և կը մնանին չուտով, կը կոչուին Թզուկ։ Անա այդ պատուհասող ոգիէն ազատ մնալու համար զանազան սուրբերու, սուրբ քարերու և կախարդներու կը դիմեն և անոնցմէ հմայեկներ առնելով՝ յղի կնիկները, իրենց զգեստներուն վրայ կը կարեն կամ իրենց անկողնի բարձին մէջ կը դնեն, այն Թզուկ ազդեցութենէն ազատ մնալու յոյսով։ Ծնանելու պահուն ալ մանկաբարձը նախապէս արջնդեղ կամ սոխի (չէօրէկ օթու) կոչուած բոյսին սեւ հատներ կլլել կու տայ նոյն ծնրնդկան կնոջ, այն պատուհասող ոգիին ազդեցութիւնը կոտրելու համար։ Որովհետեւ ըստ իրենց համոզման նոյն սեւ հատները դիւահալած զօրութիւն ունի ներս։ Եթէ ոչ, մայրը կրնայ մանուկ չատ անգամ նոյն դեւէն իր լեարդը տարուելուն համար։ Ասկէ ի զատ երկաթեայ չամիւռը ալ կու տան կնկան ձեռքը, ինչպէս մանկան ծնելէն վերջ ալ նոյն չամիւռը անոր մարմէն անպակաս կ՚ընեն, դի պղպատ կամ երկաթին ալ դիւահալած զօրութիւն ունի ըստ իրենց համոզման։

Այն կնիկները, որոնց երախաները այս Թզուկին ազդեցութենան ենթարկուած կը համարուին, սովոր են մանաւանդ աղօթատեղերուն դիմել և անոնցմէ աղօթաւոր կոնդակներ առնել և իրենց ծոցը պահել այն Թզուկի ազդեցութենէն զերծ մնալու համար։

Անա հետեւեալն այդպիսի կոնդակէ մը արտագրած լինելով, իրրեւ նմոյշ ընթերցողներու ուշադրութեան կը յանձնեմ։ «Տէր Յիսուս Քրիստոս, ամենազօր, ողորմած, լի՛ր պարիսպ և աշտարակ հզօր երեսաց Թշնամւոյն, դի յաճին խոտորութենանց կարծեաց երկիւղին յամենայն դիւական չարեաց, որք ի ծնունդս կանանց ազգականի զարհուրելոցանելով՝ ալք կոչեցան, դիշատակիլ երեւմամբ պէտքէս ախուր Թմրութեամբ խնդացնուս առնելով, և որ ինչ հաղրից նոցին իցեն չարահնար որոգայթիք հերքեալ հալածեացին ի դիմաց ծառայիս Աստուծոյ։»

Այս աղօթքէն վերջ կու գան նաեւ մի քանի տուն Սաղմոսէն և ուրիշ գրուածներ ու սուրբերու անուն։ պատկերներ։ Ամէնէն վերջ ալ՝ գուն Թզուկի կամ ալքի պատկերը որ գարչատեսիլ պատուի մը դէմքն ունի գորտի ճանկերով և երկար ու սուր եղունգներով։ Ասոր

ձախ ձեռքին մէջ բռնած կը տեսնուի տղայական կնոջ լաթերին մէկ կտորը, իսկ աջ ձեռքով դէմ կը պնդէ հրէշտակի մը որ ձեռքին սուրը անոր փորը խոթել կը ջանայ։

Երբ վերոյիշեալ մէջտղերուն չօգտուելն, դայլի մը տիկ հանուած մարթ մը ձեռք կը բերեն և երախան անոր մէկ ծայրէն մէջը մըտցընելով, միւս ծայրէն դուրս կը հանեն առանց դեռին դպցնելու, և անկէ վերջ կը լողացնեն։

Ոմանք ալ գայլ կ'ելլեն և ձախճախուտ տեղերը կը յածին երկար աւուն, պատահելու համար օձի մը որ գորտ մը իր բերան առած՝ զայն կլլելու կը ջանայ։ Ահա այդ օրհասական գորտին հնձեճալիր կակուղին ձայնն առնելուն պէս՝ խոզոյն օձին կը մօտենան և հետեւեալ խօսքը կ'ըսեն։ «Օձի՛կ, օձի՛կ, Մոզ էգ գորտն իր տեղ, էն Թըզղին է գեղ։»

Այս յանկարծական ձայնէն օձն խոզոյն կը Թողու գորտը և կը փախչի։ Ահա այդ գորտը բերելով իրրեւ Թալիսման կը գործածեն Թըզղուտ կիներուն համար իբր կախարդական նմանաբուժութիւն (homéopathie)։ Որովհետեւ ինչպէս ըսուեցաւ վերը, այդ Թըզղ կոչուած ոզին գորտի երեւոյթ առնի ըստ մասին։

Այս Թըզղը, որ ինչպէս յայտնեցի, ուրիշ գաւառներու մէջ կը կոչուի Բէպէ, Բաղուն կամ Բաղիս, Մպղիկ են. կը կարծուի Թէ դեւերու մէկ դասին կը վերաբերի։ Ինչպէս Գ. Տաթեւացիի քեռորդին՝ Սուքիաս Սիւնեցին ալ կ'ըսէ, «Զանազան դէմք նոցա յայտնին, որպէս առ մեզ այժմ անուանին գեւք, սատանայ, Բաջք և Ալին յորոց յանէն հոգիք հալին։» Հ. Ալիշան իր «Հին Հաւատք»ի մէջ կ'ըսէ Թէ Թըզղ անունը ծագած է Պարսից Թէպա բառէն որ չար կամ ինաստակար կը նշանակէ։

Գալով այս Թըզղի միւս յորջորջումներուն, նախ ըսենք Թէ Բէպէ անունը երբեք չի լսուիր վանի գաւառաբարբառին մէջ, իսկ Մպղիկ յորջորջումը կայ, բայց ոչ Թէ Թըզղի նշանակութեամբ, այլ այս Մպղիկը մուխի մէջ եղած աներեւոյթ ոգիներուն կ'ըսուի, և իբր նախատական բառ կը գործածուի մանր և վախկոտ մարդոց և ուրիշ այդ տեսակ առարկաներու համար։ Ան կը տեսնուի նաեւ մանրիմ խնդուրուն (խեւ) և զանազան չարժուձեւերով կը զուարճանայ անոնց հետ։ Ուստի երբ տեսնուի որ երկու հոգի սիրալիր չարժուձեւերով կը խօսին կամ կը զուարճանան իրարու հետ, այսպիսիներուն սովոր են ըսել, «Նզեր են խա Մպղիկ։» Ալք բառն ալ իր պարզ վիճակին մէջ երբեք գոյութիւն չունի վանի գաւառաբարբառին մէջ, այլ ածանցական վիճակով։ Ինչպէս Ալուա բառը որ Կրկուա բառին հետ սուտ վկայարար միասին կը գործածուի, այնինքն՝ Ալուգ-կրկուա որ կը նշանակէ միամտանալի (սաճէլի), յատկանշելով ոգիներու արագաչարժութիւնը։ Յիշեալ Կրկուա բառն ալ որ կրակ բան ալն եւած է, կը նշանակէ կրակոտ, նորէն ենանդուն կամ արագ խմաստով, և այս կերպուա բառով կը յատկանշուի բոմաթիզմի մէկ սատիկ տեսակը, որ սուր և կրակի պէս այրող ցաւերով ի յայտ կու գայ։

Ալալիսա բառ մ'ալ ունինք որ Թալալիսայի հետ միանալով, կը գործածուի դիւահալած աղջիկի մը մէջ, որ հիները սովոր էին արատանել ամէն իրիկուն անկողին մտնելու պահուն, դիւական ազդեցութիւններէ և զանազան մոնաւոր միջատներէ ազատ մնալու համար նոյն գիշերը։ Յիշեալ Ալալիսային հետ միացած Թալալիսա անունը արուած է մանաւոր սուրբի մը, որուն համար կարգ մը տգէտ կնիկներ կիրակի կը պահեն Մեծ Պահոց առջի չաբաթ օրը, իրենց երախաները Թըզղի կամ Ալքի ազդեցութենէն եղած Թալկացումէն ազատ պահելու յոյսով։

Այս Թալալիսայի անունով զանազան վանքերու մէջ և ուրիշ տեղեր մոմնաւոր քարեր կան, որոնցմէ ոմանք մէջտեղէն բացուած ծակ մը ունին, սլզպիկ տղայ մը անոր մէջէն անցնելու յանդգնութեամբ։ Ուստի Թըզղուտ սեղուած մանուկները՝ որոնք պարբերաբար Թալկանալու մէկ ջղային ախտն ունին, կը տանին այն ծակերէն կ'անցուննն, ապա անոր առջեւ կը լողացնեն զայն, այն ցաւէն ազատելու համար։ Երբեմն ալ այն տղաներու չապիկները ձեղքրտելով նոյն քարերուն վրայ կը ձգեն ու կ'երթան անոնց ցաւը հոն Թողնելու յոյսով։ Այս տեսակ քարերը՝ որ պիտական կամ բանասիրական լեզուով «Ֆալիւս» կը կոչուին, Հայկական պիցաբանութեան մէջ ծանօթ են «Վէմ Ալին» յորջորջումով։ Ինչպէս կը ցուցնէ հետեւեալ հին աղթարական մէկ զրուածը. «Սուրբք ոմանք եղեալ յորս, առին զձայն երախային, զնացին և տեսին զԱլն ի չարուս

Թհան, բանեցին, կալան և կապեցին զայն ի յԱվին վհմ։»

Ալսար անունով դեղ մը կայ Վանի Տոսպ կամ Թիմար անուն գաւառակին մէջ, ուր «Բաբի վանք» անունով վանքի մը տեղը կը ցուցուի ցից ապառաժի մը գագիկ, ուր նուիրական աւազան մը և աղբիւր ծառեր ալ կը գտնուին, իբրեւ ուխտատեղի բնիկ Հայերուն որոնք հոն կ'երթան ուրիշ ցաւերու հետ բուժուելու մխանդամային Ակբին ազդած ցաւերէն կամ Թըզղրէն և մանկական Թակացաւներէն։

Այս Ալսար անունը որ հաւանաբար Քաղդէական կամ Խալդէական ծագում ունի, յատկանշօրէն կը նշանակէ արդէն Ալի դեղ։ Որովհետեւ ըստ Միխայէլ Ասորի պատմագրի՝ «Որ» բառը Քաղդիերէն լեզուով կը նշանակէ դեղ։ Հետեւաբար Ալսար և իր մէջ եղած Քարի վանքը կը համապատասխանեն վերոյիշեալ «Վէմ Ալին» յորջորջումին հետ իբրեւ վայր Թըզղր, Բէպէ և Ալք կոչուած ոգիներուն որոնք ի հարկէ առ ակի պաշտուած են նախնիքներէն։

8. Սեղանայս.—Վանի Ծովակին վրայ բնակող հաւատարիմները այս Սեղանայս անունը կու տան պատուակալաւոր հովիտ մը, որ յանկարծ գալով կը չխոթեցնէ զիրենք, որովհետեւ եթէ խնդրոյ նիւթն առաջաստը վար չառնուի, երբեմն կը պատահի որ անոր աւելի մեկ սաստիկ տեսակը նոյն նիւթին կործանման պատճառ լինի։

Այս անունը չինուած է սեղան և այս (դէմ) բառերէն ու կը նշանակէ դիմադեղան։ Իբր թէ այս հովը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ դեւերէ կազմուած խումբ մը որ ծովին վրայ գալով՝ իբր թէ ինջոյից սեղան կը դնեն կամ կախարդական գործողութիւններ կը կատարեն այն սեղանով, ինչ որ կ'ակնարկէ ոգեհարցական սեանհամայութիւնը որ այժմ նոյն իսկ Վանի մէջ օրուան նորութիւնը դարձած է, կարգ մը պատանիներու ձեռքով ի գործ դրուած։ Այս ծովային սեղանի մասին՝ մեր հին մատենագիրներէն Վահրամ Վարդապետ հետեւեալը կ'ըսէ։

«Սոքա (դեւք) հնձեալ ի կարասս, երթան ի ճանապարհ հեռի և ի վերայ ջրոյ քայլեալ, վազվազակի յօտար յայիսարհ ելանեն, Քաջաց սեղանս դնեն և ի նոցանէ բանս լսեն և առնեն։»

Մեր հին հէքեաթներու մէջ «Ջնում (խնոցի) հնծնող պատաւ» կը յիշուի, որ իբր թէ գայն ձիի մը պէս հնձած և ձեռքը բռնած մօրաքով քչելով՝ ակնթարթի մը մէջ ահագին ճամբաներ կը կտրէր, ինչ որ նորէն յիշեալ առասպելը կ'ակնարկէ ի հարկէ։

Մեծ Ովհիաննսներուն վրայ պատահած Թաթառներու մէկ մասնաւորն է յիշեալ «Սեղանայս» կոչուած փոթորիկը որ պատուակալաւոր է նորէն, և դուն ուրեք Թաթառի երեւոյթ կ'առնէ մեր ծովակին վրայ, սակայն և այնպէս իբրեւ պիւսական զօրութիւն մը նոյնչափ ահարկելիչ համարուած է։

9. Սատանի հարսնիք.— Այս ալ սեղանայսի մէկ ցամաքային տեսակն է իբրեւ պատուակալաւոր հով մը, որ գետնէն հովի փոշիներ վեր կը հանէ վիշապաձեւ զալարումներով։ Ուստի մեր ասիկուքիները ատոր այս վիշապանման ձեւէն ենթադրելով՝ ըստ հին դիցաբանութեան հաւատացած է Թէ երկնային ոգիները վիհիարի վիշապ մը կը քաշեն դէպ երկինք, անկէ խոտնելու և գետին վերաձգելու համար ի սպառ ջախջախուած, մարդիկը անոր վտանգէն ազատելու համար։ Այս հովն ալ սաստիկ ահաբեկիչ է մեր ծովի նաւավարներուն որոնք զայն մօտալուտ փոթորիկի մը նշան կը համարին և անոր երեւոյթը ցամաքին վրայ նչմարելուն պէս կ'սկսին նախահոգած զգուշութիւններ ի գործ դնել, իրենց նաւը անոր ազդեցութենէն զերծ պահելու համար այն կերպով, որովհետեւ այս ցամաքային փոթորիկը դէպ ի ծով ընթանալով՝ Սեղանայսի կրնայ վերածուիլ։

Միջին դարերու մէջ «Ջնում» կոչուած է այս փոթորիկը, մինչ այժմ «Վիշապահան» ալ կը կոչուի, ինչպէս Անանիա Շիրակացիին և վանական վարդապետին, որոնց առաջինը նչանակելու համար իրենց դարու ասիկական Թիւր համոզումները, կ'ըսէ, «... Յաղագս փոթորկի հողմոց զոր ի բաջաղանս և յառասպելս վիշապ հանել ասեն....» երկրորդն ալ հետեւեալը կ'ըսէ պատշաճօրէն. «Յայլեւայլ կողմանց հողմ չնչէ, ընդ իրեար զիպի, այն փոթորիկ ասի, Թէ ոչ յաղթեն զիրեար, ալօրին ընդ իրեար և ի վեր ելանեն, և ահմարք զայն տեսանէ՝ կարծեցին զվիշապն ի վեր յօդն քարշել...։»

Այս հովն, ինչպէս ըսուեցաւ, մեր ասիկուքիները «սատանի հարսնիք» կ'անուանէ, զի ի-

բենց հաւատքն է թէ ոդինները հարատեւական թափօր մը կազմած դէպ ի ծով կ'երթան հոն իրենց սեղանը պատրաստելու համար, կազմելով սեղանայս։

Վան՝ (Շարունակելի)

ՆՇՄԱՐՆԵՐ ՄԵՐ ԴԻՏԱՐԱՆԷՆ

Ամերիկահայոց ևշանակալից յաջողութիւնը.— Հայոց մը նուէրը Ամերիկացիներուն.— Պարծանք մը ու ցաւ մը.— Անբաւարար խնայողութիւններ շուայտութիւններ են։

Աւետարեր իր 27րդ թիւով հրատարակեց խմբագրական հատուած մը, որ բոլոր Հայերուն սիրտը ուրախութեամբ եւ հպարտութեամբ ուռեցնելու բնոյթն ունէր։ Յօդուածին նիւթն էր Ամերիկահայ Պրն. Առաքելեան, որ 50 տարիի չափ առաջ Հայաստանի կողմերէն Ամերիկա կը գաղթէ աւանդ Անգլիերէն գիտնալու եւ իր գրպանը տասնոց մը իսկ ունենալով, բայց իր ուշիմութեամբ, աշխատասիրութեամբ եւ յարատեւութեամբ յիսուն տարուան ընթացքին մէջ կ'ունենայ գերազանց յաջողութիւն մը, այնպէս որ կը տիրանայ Ամերիկայի մէջ տպարանի մը, «որուն նմանը ոչ մէկ Ամերիկացի յաջողած էր կանգնել։»

Րոպէ մը կանգ առնենք այս յայտարարութեան վրայ։ Օտարական մը, անվուտի եւ անլեզու Հայ մը, Ամերիկա կը հաստատուի եւ կը յաջողի հիմնել այդ երկրին ամենամիծ տպարանական հաստատութիւնը, ամենավերջին կատարելագործութիւններով օժտուած, հսկայ կազմակերպութիւն մը, որուն նմանը նոյն իսկ այդ երկրին մէջ գտնուող, երկրին ամէն տեսակ առաւելութիւնները, դարերով եւ սերունդէ սերունդ վայելած բնիկները պիտի չյաջողին յաւաջ բերել։ Եւ Ամերիկացիները իր այս բնածին ձիրքին եւ ուշիմութենէն զատ ուրիշ բան մը չունեցող Հայուն հետ պիտի չկրնան մրցիլ։ Կարծես տեսակ մը ըմբշական մրցում՝ որուն մէջ ոտքերն ու բազուկները կաչկանդուած անձ մը կը յաղթէ ամէն կերպով ազատ հսկայ ըմբիշի մը։ Անհաւատալի ըլլալու աստիճան հրաշալի յաջողութիւն մը չէ՞ այս։ Եւ այս իրողութիւնը, այս պարագան Հայ ցեղին ուշիմութեան, ճարպիկութեան, կարողութեան եւ արժանիքին մէկ ապացոյցը չի՞ ներկայացներ պերճախօս կերպով։ Եւ ո՞րն է այն Հայը որ պիտի չհպարտանար Պրն. Առաքելեանի այս գերազանց յաջողութեան համար։

Ամէնս մեր պարծանքն է։

* * * Բայց Պրն. Առաքելեանի պատմութիւնը մեզի համար ցաւի պատճառ մըն ալ կը ներկայացնէ։ Ամերկուած յօդուածը կարդացողները տեսան թէ Պրն. Առաքելեան իր այս հսկայ տպարանը, հաւանօրէն 100,000 տոլար արժողութեամբ, կը նուիրէ ժողովական կիրակնօրեայ Դպրոցի եւ Հրատարակչական Ընկերութեան։ Աւելորդ է ըսել թէ այն բնիկ-րութիւնը, որուն Պրն. Առաքելեան այս խանդավառել նուէրն ըրած է, խիստ օգտակար ընկերութիւն մըն է, որ բարիքի եւ օրհնութեան աղբիւր մը հանդիսացած է Ամերիկայի՝ մանաւանդ արեւմտեան ափերուն ընդհանրապէս։ Հարկ չէ նաեւ ըսել թէ գործի մը կամ նուէրի մը արժէքը կը կշռուի մեծագոյն չափով օգտակարութիւն յառաջ բերող արդիւնքին եւ թէ ազգութիւն կամ ցեղ բաղդատաբար երկրորդական դերը մը ունի ընդհանուր մարդկութեան հետ։ Բայց իր ընտանիքը, իր ժողովուրդը, իր ազգը յիշելու եւ անոր բարիք ընելու զգացումը բնածին է ու Աստուածային։ Եւ ուստի լաւ Հայ երբ հպարտութեան զգացում ուսած սիրտ մը ունենայ Պրն. Առաքելեանի յաջողութեան համար, դարձեալ լաւ Հայ ցաւ մըն ալ զգայի որ այդ փառաւոր նուէրին Հայ ազգին համար Պրն. Առաքելեան բաժին մը չէր հաներ։ Ուղիղ պիտի չըլլար գատապարտել Պրն. Առաքելեանը իր այս նուիրատուութեան համար իր բոլոր մտածումներուն եւ պարագաներուն տեղեակ չեզած։ Բայց ոչ աք ալ մեզ դատապարտելու իրաւունք պիտի ունենայ որովհետեւ ցաւեցանք որ մեր ազգին բաժին մը չէ ինկած այդ կարեւոր նուէրին։ Վերջապէս Ամերիկացիները իրենց հարուստներն եւ մեծահարուստները ունին, եւ անոնք այնքան պէտք չունին օտարներուն, մանաւանդ Հայերուն նպաստին, որքան մենք կը կարօտինք մերիններուն ձեռնտուութեան։ Թերեւս Պրն. Առաքելեան պատեհութիւններ ունեցած է իր ազգակիցներուն ալ նպաստներ ընելու անհոսուն եւ լուիկ կերպով, բայց կը ցանկա-

յինք որ նուիրատուութեան այս մեծ բաժինէն պզտիկ օրհնութիւն մըն ալ մեր աղքին յատկացած ըլլար։

Ու այս ալ մեր ցաւն է։

* * * Հայաչատ կարեւոր քաղաքի մը երկրորդական վարժարանին տարեկան քննութիւնները տակաւին քանի մը օր առաջ աւարտեցան, և ամավերջի հանդէսը դեռ տեղի ունեցած չէ։ Յուլիսի այս առաջին տաքերուն դաս սորվիլ ու քննութիւն տալ այնքան անհեթեթ և վնասաբեր կը թուի ինձ որքան կը հիանամ Առեսաբերի անխոնջ «ՍՏՈՒԵՐ»ին վրայ որ այս տաժանելի տաքերուն իր վառարանին գոլ նստած կրնայ դրել իր խմաստալից ու երկար յօդուածները։ Սրձակուրդի ամէնէն յարմար ամիսներուն մէջ դպրոցականները — ուսանող և ուսուցիչ— մտային աշխատութիւնով ծանրաբեռնել՝ զանոնք չարչարելէն պատ ուրիշ բան չէ կը կարծեմ։ Աստր մէջ չունէն աւելի վնաս կայ։ Տաճկատանի բոլոր Ամերիկեան վարժարաններ, ինչպէս նաև ուրիշ երկրորդական վարժարաններ, տարին առնուազն երկու ամիս արձակուրդ ունենալ յարմար ոեպած են և օգտակար։ Հակառակ մեր չուրջ եղած այս բոլոր օրինակներուն չեմ դիտեր թէ ակնարկուած երկրորդականն վարժարանին պատ. ներնահակութիւնը ի՛նչ մտածումով և ի՛նչ փաստով տարին տասնեւմէկ ամիս և քիչ մը աւելի լուրջ մտային դործ կը պարտադրէ ուսուցիչներուն և ուսանողներուն։ Կ՚ընդունիմ թէ դասատուներուն մէջ, մանաւանդ նախակրթարաններու աշակերտներուն, երկար արձակուրդ կրնայ վնասաբեր ըլլալ, բայց երկրորդական վարժարաններու համար, եթէ ասոնցմէ արդիւնք կը ապասուի, և աշխատութեան համապատասխան արդիւնք, տասնեւմէկ ամիս կանոնաւոր դործ ունենալը անիմաստ և վնասաբեր կը նկատեմ։ Անընդհատ և անխորհուրդ ինայողութիւնները յաճախ վնծադոյն չռայլութիւնները եղած են։

«ԱՒԵՏԱԲԵՐ»Ի ԴԷՏԸ

18 Յուլիս, 1913

ՋՐՕՍԱԿԱՆ ՊՏՈՑՏ ՄՐ. ՊԼՑԳՕՋԻ ՄԷՋ

Օսմ. Սահմանադրութեան տարեդարձին օրը Կ. պոլսոյ Աւետ. եկեղեցիներուն կարպատրութեամբ Պէյքոզի մէջ ղբօսական պատոյտ մը վայելելնիք, որուն անուշ տպաւորութեան տակ կ՚առաջնորդուիմ այս տողերը դրելու։

Ուրախ եմ ընելու որ ծրագիրը լաւ արդիւնաւորութիւն մը ունեցաւ, որովհետեւ Պոլսոյ զանազան չրջանակներէն Աւետ. եկեղեցիներու երկաեւ ժողովուրդին 150է աւելի փութացած էին որոշեալ վայրը։ Վոսփորի Ասիական ափունքին վրայ, Պէյքոզի զմրուխտ լերան ստորոտը, ընդարձակ պարտէզի մը մէջ տեղաւորուեցանք առաւօտուն ժամը 10։30ին։ Ջրօսավայրը ինքնին Ռնութեան պէսպիսուն դեղեցկութիւններով օժտուած էր։ Եթէ ասոր վրայ հինդանի ներդաշնակութիւնն ալ աւելցնենք՝ կրնաք երեւակայել թէ ի՛նչ հաճելի միջավայր մը կ՚ըստեղծուի։

Հալիւ քիչ մը կազդուրուած, խաղն սիրահարները էին որ կու գային դրաւել ասպարէզը, մերթ դնդակներ թափելով, մերթ չրջանակներ կազմելով։ Թող չկարծուի թէ միայն երիտասարդական արիւնն էր որ եւի եւած էր այս առիթէ, հապա չափահաս կիներ ու այրեր ալ իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին այս խաղերուն մէջ։

Ժամը ճիշդ տասներկուքէն զանգակի դէր կատարող ընկեր մը ճաչի կը հրաւիրէր ամէնքը։ Երկու երկրաչափական դծի վրայ տեղաւորուած տեսարանը տեսնելու էր այդ տեսին։ Ոմանք ճոխ, ոմանք համեստ սեղաններու չուրջը, տակաւին ամէնն ալ նոյն տպաւորութեան տակ, համախմբուած էին ու այս երեւոյթը կ՚առաջնորդէր զիս յիշել հինգ հազարները որոնք ձրիաբար կերակրուեցան դարեր առաջ։ Այս դեղեցիկ տեսարանը կ՚երեւի թէ ոմանք նախապէս կռահած էին, և անոր համար մտցած չէին տանել իրենց ֆոտաֆները, որով կրկին և կրկին լուսանկարներ առնուեցան։

Ճաշէն ետքը կարգը կու գար սիրիչներու, ու քանի խօսողներու անունները կը կարդացուէին՝ արդէն իսկ լաւ մարսողութիւն մը ունենալու հրաչխիքը կ՚առնէինք։ Ծրագրին այս մասը վեր։ Ա. Պ. Շահաւոնեանի նախագահութեան տակ կատարուեցաւ ու կարգաւ խօսեցան նախագահը,

Տոքթ. Նազդալեան, Պատ. Բենիամին Պետրոսեան, Կէս ու Կէս Բրզնէրէն և Հայրէրէն լեզուով, և որուն համձեւի արտայայտութիւնները կրկնակ ծափահարութիւններով ողջունուեցան, Տեարք Պարսամեան և Ձէրմանեան։

Ամէն եաքը առաջարկուեցաւ պատկեր մը բնել Աբրահամ փաշային հանրածանօթ անտառին մէջ և ամէնս միասին գացինք, յիշեալ վայրը։ Անկարելի է հոս նկարագրել այն տեսիլները որ տեսանք և զգացինք, դի քաղաքի բարդ կեանքէն առաջնորդուած էինք պահ մը վայելելու բնական այս դեղեցկութիւնները։ Բարեբաղդաբար անտառին մէջ ընդարձակ և տափարակ տեղ մըն ալ գտանք ուր կարելի եղաւ տեսակ տեսակ խաղերով զբօսնուլ։

Կէսօրէն եաքը ժամը երեքին դարձեալ մեր իջեւանած տեղն էինք, ուր այլեւայլ գաստակարգի մէջ — մանուկներ, երիտասարդներ, աղջիկներ, տիկիններ, պատուհիներ, բժիշկներ և վաճառականներ— վաղեզուռ մրցումներ կատարեցին։ Մրցումներուն մէջ յաղթող մրցողներուս Ա. Բ. Դ. մրցանակները բաշխուեցան երկար ծափերու մէջ։

Հրաժեշտէն առաջ քառաձայն քանի մը հոգեւոր երգեր ալ երգուեցան։ Ժամը վեցին աւելնելը չդգնաւ մանաւանդ օրուան քաղցր տպաւորութեան տակ։

Կը մնայ մեր չնորհակալութիւնը և գնահատութիւնը յայտնել Կարզապիր Մանուկեանցներին, որ այս գեղեցիկ ծրագրին յղացումով հիանալի աւիւն մը ընծայեց մեկտեղ ըլլալու Պոլսոյ Ա.ւետ. եկեղեցիներուն ցրուած ժողովուրդը։ Դ'իմանանք թէ, Ա.ւետ. եկեղեցիներուն ներկայացուցիչներէն կազմուած Կարզապիր Մանուկեանցներուն երկու ամիսը անգամ մը այս տեսակ համախմբումներ պիտի կարդադրէ։ Փորձը ցուցուց թէ ծրագիրը ինքնին գեղեցիկ է ու կը յուսանք յառաջիկային ունենալ աւելիտի տպիսիներ որով Պոլսոյ Ա.ւետ. ժողովուրդը տեղի սերտ յարաբերութիւններ մշակելու ի վիճակի պիտի ըլլայ։

Ս. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Հ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Հայ ազգին կացութիւնը վերջին չորեքնեակ մէջ վարդագոյն չգտանալէ զատ նորանոր անակնկալ աղէտներով աւելի ծանրացաւ։ Այն միջոցին երբ ամբողջ ազգը Հայկական Նահանգներու մէջ տիրող անապահովութեան մասին դանդատներ կը յայտնէր՝ հոն կատարուածներէն աւելի ծանր աղէտներ տեղի կ'ունենային Ռոտոսթոյի և Մալկարայի մէջ։ Կեդրոնի կառավարութիւնն անգամ չհաւատալով թէ այսքան դատապարտելի արարքներ կրնային կատարուիլ իր քմահնին տակ, տեղացի ամբոխին ձեռքով և անոր դրդիչներու խաւարային ջանքերով, առաջ չուզեց հաւատալ իրողութեան և հերքեց Պատրիարքարան հասած բոլոր լուրերը, որոնք եաքը դժբաղդաբար իրակատացան արկածին վայրը դրկուած օտար, պետական և Պատրիարքարանի մանաւանդ քննիչներու մանրազնին և բարեխիղճ քննութեամբ։ Մենք որատնց կը բաղձայինք որ այդ ցաւալի արկածները երբեք տեղի չունենային, որովհետեւ այս դէպքերը անգամ մըն ալ կը ցուցնեն թէ մեր Օսմանցի եղբայրներուն մեկ մասը ո՛րքան կրօնական և ազգայնական տեսլեան թեամբ լեցուած է դեպի ի տարր մը, որ թէեւ անպաշտպան է, բայց ազատութեան հինգ տարիներուն մէջ չարաշունչ կոտորածով և չարդուելով օրուան կառավարութեան և տիրող կուսակցութեան ամէնէն հաւատարիմ պինակիցն ու զօրավիդը եղած է։ Այս պետութեան վարիչները ո՛վ ալ ըլլան՝ պէտք չէ մոռնան որ Հայ ազգին վիճակը Օսմանեան կայսրութեան յառաջդիմութեան կամ յետադիմութեան համար միակ չափանիշն է։ Այս պարագան անհերքելի իրողութենէ վրայ հիմնուած է։ Հայերը ո՛չ ազգակից և ո՛չ ալ կրօնակից պետութիւն մը ունին, որուն պաշտպանութեան ապաւինելով իրենց համար ինքնաւար Հայաստան մը ստեղծելու յոյսեր ունենան։ Եթէ Հայերը Ռուսիոյ հանակիր զարձան այս վերջին տարիներուն մէջ, ատոր ալ միակ պատճառը այն է որ գեռ իրենց հայրենիքին մէջ կեանքի, գոյքի և պատուի նոյն ապահովութիւնը չեն վայելեր, ինչպէս Ռուսիոյ Հայերը կը վայելեն։ Որչափ Թուրքիոյ Հայերը նեղսրտին, տանջուին և կոտորուին այնչափ ալ անոնք Ռուսիոյ հանակիր պիտի դառնան իրերու բնական բերմունքով։ Այս երեւոյթը այնքան բնական է որքան ուղիղ այն ժողովրդական առածը թէ «Ջուրն ինկողը օձին կը փաթթուի։» Ո՞նչ ո՛ւղէին մեր Թուրք ազատասէր հայրենակիցները մեղմէ Սահմանադրութեան չրջանին մէջ։ Ամենք

կրնային մեզմէ պահանջել օրինաւոր քաղաքացիներ ըլլալ, ամրող կառավարութեան զօրավիզ հանդիսանալ, երկրին յառաջդիմութեան համար աշխատիլ, լաւ տուրք տալ, անձնուէր զինուորներ տալ։ Թող այս հինգ տարիներու իրարու յաջորդող բոլոր կառավարութիւնները յայտարարեն թէ Հայը իր այս պարտականութիւններէն մազաչափ չեղեցա՞ւ։ Այս բոլորին փոխարէն, ասկայն, կառավարութիւնը և կուսակցութիւնը իրենց Հայերու հանդէպ ունեցած և խոստացած պարտականութիւններէն ո՞ր մէկը յարգեցին և իրագործեցին։ Անոնք ո՛չ Հայկական Նահանգներու մէջ ամրող սիստեմի կոտորածներուն առջեւն առին, ո՛չ կեանքի, գոյքի և պատուի ապահովութիւն տուին, ոչ Հաղպին Հարցը լուծեցին և ո՛չ ալ կրցան Ստամպոլի, Ռոտոսթոյի, Մալկարայի պէս աղէտներուն առջեւն առնել։ Ջինք դիտեր թէ ի՛նչ իրաւունքով կրնան մեր կառավարականները չրջանակները վչտանալ, երբ Հայ ազգը այս բոլոր պատճ իրագործութիւններէն հոգը այլեւս իրենց ոգեւորութեամբ չի փարիր, այլեւս սեւ յուսահատութիւն կը պատէ զայն կառավարութեան անկեղծութեան և ձգտումներուն նկատմամբ։ Մենք դիտենք թէ կուսակցութեան և Դահլիճին մէջ կան շատ անկեղծ Հայասէրներ, որոնք մեր կացութիւնը շատ լաւ կ'ըմբռնեն, բայց անոնց ձայնը կը խեղդուի հսկայ մեծամասնութեան մէջ։

Հայկական խնդրին ներկայ վիճակին մէջ անպատ երբ տեղական տարրեր անկարող կ'ըլլան կացութիւնը ըմբռնելու և իրենց գատապարտելի արարքներով կառավարութեան դըլխուն նորանոր դժուարութիւններ կը բարդեն, ո՛չ թէ Օսմանցիական հայրենասիրական պարտականութիւն մը կատարած կ'ըլլան, այլ իրենց երկրին և ամրող տարրին դէմ իրապէս ամենամեծ դաւաճանութիւն ըրած կ'ըլլան։ Ամերիկացին մատնեցուցիչներով մը մեր հայրենակիցներէն ոմանք կ'ըսեն. «Պուլկարները այնքան Իպտիներ և Բրիտանիաներ կոտորեցին, անոնց դէմ բողոքող չեղաւ և կամ ատնոնց բողոքները չլսեցին. ինչո՞ւ տանջուիլայ կ'ըլլան մեզ մեր կողմէ քանի մը հոգի ջարդուեն.» այս մատնեցուցիչները որչափ հակատական այնքան ալ ողբալի է։ Երբ Պուլկարները Իպտիներ և Բրիտանիաներ կոտորեցին, պէօք մինչ և քաղաքակիրթ աշխարհը ծափահարեցի՞նք անոնց այս վայրագութիւնը որ մենք անոնց օրինակին հետեւելու պէտք ունենանք։ Ամերիկացի պատ Պուլկարները երբեք իրենց հպատակ Իպտիներ և Բրիտանիաներ չկոտորեցին այս պատերազմին մէջ, այլ միայն թշնամիները թշնամի երկրին մէջ. հարկաւ վայրագութիւն է անմեղ մանուկներ, կիներ և քաղաքացիներ կոտորելը կամ անիրաւելը նոյն իսկ թշնամի երկրին մէջ, բայց դժբախտաբար Պալքանեան ազգերը՝ ինչպէս այս պատերազմը ցոյց տուաւ՝ դեռ չեն հասած քաղաքակրթութեան այն աստիճանին, որ պատերազմի միջոցին դիտնան յարգել մարդասիրական բոլոր պարտականութիւնները։ Կրօնական և ազգայնական մոլեռանդութիւնը Պալքանեան ժողովուրդները այնպիսի չափազանցութիւններու մղեց, որոնց ազդալի երեւոյթները ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհի դատաստանը յարուցին։ Ամենէն յարմար առիթը ներկայացած էր ամբողջ աշխարհին ցոյց տալու թէ մենք միւս Պալքանեան ազգերէն չատ աւելի մարդասէր և քաղաքակրթուելու համար պատրաստակամ ազգ մըն ենք։ Այս նպատակին հասնելու համար պէտք էր հրաժարիլ կրօնական և ազգայնական մոլեռանդութենէ և միմիայն առջեւ հայրենասիրութեամբ առաջնորդուիլ։ Մեր ամէնէն կենսական չահերը այսպիսի մէկ ընթացք կը պահանջէին մեզի։ Դժբախտաբար դարձեալ չկրցանք մեր բնազդները զսպել։ Կեդրոնի կառավարութեան՝ մանաւանդ Նեազին դործոց նախարարին անկեղծ ջանքերը՝ խաղաղութիւնը վերականդնելու համար՝ ամէն դուշեսէ վեր են, բայց յոսի ապաստրութիւն Թուղուց միայն Պատրիարքարանի կողմէ արուած ատոյգ լուրերուն հերքումը, մինչդեռ մենք կը սպասէինք որ կառավարութիւնը դանդաք հատատաէր և հեղինակները խստիւ և օրինակելի ձեւով պատժէր և դոներուն ամէն կերպով դոհացում տար։ Այսպիսի ընթացք մը կառավարութեան և երկրին չահերուն չատ աւելի համապատասխան պիտի ըլլար։ Բայց դեռ ուշ չէ և կը սիրենք յուսալ թէ կառավարութիւնը գործի վրայ պիտի տեսնենք։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Անցեալ երեքշաբթի Լիւրնէ ժամանող առաջին ղինուորները Օսմ. կառավարներն եղած են։ Հետեւեալ օր Լնվէր պէյ զօրահանդէս կատարած է։ Հինգշաբթի ժամանած է կուսակալ Հաճի Ասիլ պէյ և անմիջապէս իր պաշտօնն սկսած։ Ուրբաթ Սուլթան Սելիմի մզկիթի աղօթքներուն նկրկայ գտնուած են կուսակալը, Դատական և Ներքին գործերու նախարարները և բաշխած են Վահ. Սուլթանի կողմէ նուիրուած 2,000 ռանկին։ Շաբաթ էսիրնէէ վերադարձան Ն. Կ. Վեհափառութեան առաջին թիկնապահ Սալիհ փաշա, անձնական քարտուղար Հաճի Հագդը պէյ և Թալէթ պէյ օսար երկու թղթակիցներու հետ։ Անկէ ի վեր հետզհետէ և այլ հաղորդակցութիւններ վերահաստատուած են։ Երկուշաբթի հոն ուղեւորեցան գահաժառանգ իշխան Եուսուֆ Իզէտտին էֆ. և կայսրորդի Ջիհանտարին էֆ. և մեծ պատիւներով ընդունուեցան։ Դաղթականներու վերադարձը կը չարունակէ և կը կարծուի թէ այս չաբթու հասնողները 50,000 պիտի ըլլան։ Ազգ. Պաշտպանութեան յանձնաժողովին նախաձեռնութեամբ հինգշաբթի իրիկուն մասնաւոր կառախումբ մը Լիւրնէ օսարաւ այնպիսիներ որոնք կը փափաքին ուրբաթի աղօթքը Սուլթան Սելիմի մզկիթին մէջ կատարել։

Բ. Դուռը Պուլկարիոյ բողոքին պատասխանից թէ իր չահը կը պահանջէ պահել Լիւրնէն։ Իսկ Լնոս-Միւհեայի գծին նկատմամբ սերբութիւններու կիսատպաշտօն գիմումներուն դէմ պատասխան չտուաւ։ Բուլղարիոյ Թագաւորին հետզհետէ պատասխանից թէ Պալքաններու խաղաղութիւնը պահպանելու յարմար սահմանագլխի մը պէտքն է որ ղինք կ'ստիպէ այսպէս չարժիլ։ Իսկ կիսատպաշտօն կերպով հրատարակից թէ Յուլ. 19ի ծանուցագրով ցուցուած սահմանը պիտի չանցնի և հերքից բոլոր հակառակ զրոյցները։ Նաև Եւրոպական մամուլին խիստ բողոքներ ղրկից Թուրքիոյ վերագրուած խժդժութիւններու դէմ և հրաւէր կարդաց պատուիրակութիւններ ղրկել տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարելու և ի վեր հանելու համար թէ չարագործները Պուլկա՞ր են թէ Իւլամ։

Մայրաքաղաքին դեսպանները Բ. Դրան դեմ ունէ ծանուցագիր չտուին Լնոսոնի պաշտպիրը յարդելու անհրաժեշտութեան մասին։ Կիսատպաշտօն կերպով յայս կը յայտնուի թէ Օսմ. կայսրութեան ամբողջութիւնը պահպանել ուզող երկիններ Եւրոպան պիտի չկորձէ ճնչել Թուրքիան և պիտի չմոռնայ թէ Իւլամ երկիր է Թրակէ և նախկին մայրաքաղաք ու Սուլթաններու դամբարան է Լիւրնէ։ Որոշուած է Օսմ. պատուիրակութեան պետ Օսման Նիզամի փաշան այս օրերս Լնոսոն ղրկել իբր թէ մասնագէտ քննիչներու ընտրութեան համար։ Բայց պլխաւոր պաշտօնը կը կարծուի այնպիսի պայմաններ առաջարկել Անգլիոյ որ հաւանի Թուրք վերագրաւման։

Մակարայի և Ռատոսթօի խռովութիւններու պրպիչներէն Շերիֆ պէյ և Օսման պէյ ի Լօմէր մահուան դատապարտուած են ղրկուած պատերազմական առեանններէն, ուրիչ ութ անձեր ևս 3—7 տարուան քանտարկութեան։

Թաւրիզ ի Էֆֆեար և Ազատաւարս անպայման գաղարի պատապարաւուեցան պին. իշխանութեան կողմէ։ Առաջինը քանի մը օրէն վերերեւցաւ նոյն անունով, երկրորդը Մեղու և Շանթ անուններով, բայց կը յուսայ ի մօտոյ արտօնութիւն իր անունով երեւելու։

20, 10 և 5 փարանոցներուն կնդծերը եւլած են մութ կարմիր գոյնով և ապրուած վրան։

Յոյն Պատրիարքարանն հրաւիրուեցաւ ընտրել երկու և Հայ Պատրիարքարանը մէկ ներկայացուցիչ՝ ընկերանալու համար պետական քննիչ յանձնաժողովին որ Ռատոսթօ ղրկուեցաւ։ Այդ ներկայացուցիչները պիտի կրնան ամէն դիմում ընել յանձնաժողովին։

ԱԼԻՑ. ԼՈՒՐԵՐ

Կ. պոլսոյ Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ հովիւ վեր. Ս. Պ. Շմաւոնեան չաբթի Պատրիարքարանը գնաց միամեայ արձակուրդով։ Իր տիկնոջ հօրաքոյրը Միս Մէրիթիլա որ քանի մը ամիսէ ի վեր հոս կը գտնուէր այցելութեան՝ անցեալ չաբթու Ամերիկա ուղեւորեցաւ։

Պրուսայի նորընտիր հովիւ վեր. Կ. Պ. Ատանալեան այս չաբթու Ատապազարէ իր նոր պաշտօնատեղին փոխադրուեցաւ ընտանիքով։

Պատ. Յովսէփ Հայկազն ալ ուղեւորեցաւ Պիւլէճիկ, ուր հրաւիրուած է գործել իբրեւ քաղաքիչ։

Պրուսայի Աւետ. եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ քաղաքիս մէջ հաստատուած Վեր. Յ. Ֆիլեան պաշտօնական ոեւէ առնչութիւն չունի եկեղեցիին հետ եւ թէ եկեղեցիին հետ գործ ունեցողներ ուղղակի վարչութեան դիմելու են անձամբ կամ ղրկութեամբ։

Ալպանիոյ Ամերիկացի միսիոնարներէն Մր. Բէնըտի, որ Սէլանիկէ մեկնած էր Ամերիկա երթալու համար միամեայ արձակուրդով, Ամէնուն մէջ նկատելով որ իր պաշտօնակիցը, Մր. Էրիքսըն, յաջողած է Անգղիայէ բաւական նպաստ ձեռք բերել կարօտեալներու համար, որոշեց Ալպանիա մնալ, մինչ Մր. Էրիքսըն Ամերիկա պիտի երթայ հանրութեան պարզելու համար այդ գաշտին կարօտութիւնները։

Ամերիկայի Հայ Աւետ. եկեղեցիներու միութեան ԺԲ տարեժողովը գումարեցաւ Յունիս 19ին ի Փրովիտընս 37 անդամներով, որոնք 7 եկեղեցի եւ 10 ժողովուրդ կը ներկայացնէին։ Կը նախագահէր Վեր. Մ. Կ. Փափազեան։ Եւ, ի մէջ այլոց, ներկայ եղան Տր. Հ. Ս. Պարնըմ եւ Վեր. Յ. Փ. Գրիգորեան։

Նիւ Եորքի Հայ ուսանողական տարեժողովին ներկայ եղած են ընթացաւարտներէ եւ բարձր վարժարանի ուսանողներէ զատ գրեթէ ամեն համալսարանական 34 ուսանող։ Կոչնակի 28րդ թիւը կը պարունակէ 43 հոդուածոց յաջող խմբանկար մը։ Տարեժողովին տեղեկագրէն կը տեսնուի թէ Միութիւնն ունի այժմ արձանագրեալ 70 ուսանող եւ 10 չրջանաւարտ։ Ասոնց 6ը ուսանողուհի են։ Հիմնական գրասմագլուխին վրայ բարգուած է 264 տոլար։ Կոչնակ կը խնդրէ որ Ամերիկաբնակ Հայ բժիշկները ևս միութիւն մը կազմեն յօգուտ իրենց եւ Հայ գաղութին։

Ֆրէզնօի Պանդխտաց եկեղեցին յաջողած է հանդէսի մը մէջ կատարուած հանգանակութեան մը միջոցով 150 տոլարի պարտք մը հատուցանել։

Փէնսիլվանիոյ Համալսարանի հայուսաղեւտութեան ուսանողներէն Տիար Գ. Պոհճէլեան չափագիտական խնդիրներ նոր ու պարզ մեթոտով լուծելու մրցման մը մէջ առաջին հանդիսացաւ եւ 200 տոլարի մրցանակ մը չահեցաւ։

Մըխալըճցի Օր. Վարդուհի Էմմանան Քալիֆորնիոյ Բէրքլիի ընթացքը աւարտելոյ վերջին երկու կարգերու գասերը մէկտեղ առնելով։ Յաջողութիւն մը՝ որուն նմանը տեսնուած չէ գոլէճին ամբողջ պատմութեան մէջ։ Շնորհաւորելի օրիորդը լեզուաբանական գասաւանդութեան համար երկու տեղէ հրաւէր ստացած է այժմէն, եւ պիտի երթայ մէկ կամ միւս տեղը։

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պատրիարք Հայրը. չաբաթ Գարաւան էֆէնտի եւ գործակատարին հետ ներկայացաւ Վարչապետին, որու քով կը գտնուէր նաեւ Ներքին գործերու նախարարը, եւ մի առ մի թուեց այն անղգամութիւնները ու չահչահութիւնները որոնք Ռոտոսթօի եւ Մալկարայի մէջ ու չըլչականները Իսլամներու կողմէ գործուած են ու Պուլկարներու կը վերագրուէին։ Յաւ յայտնեց չանիրաւի ձերբակալուած Հայերուն համար եւ պահանջեց արձակել գանոնք ու բանտարգործները բանել, պատժել եւ հրկիզեալ ու տովեալ ժողովրդին անմիջապէս օժանդակել։ Վարչապետ եւ նախարար խոստովանեցան Մալկարայի դէպքին իրականութիւնը եւ խոստացան մատուցուած թագրիրը իւնկատ առնել եւ արժանը անօրինել։ Ըսին թէ որոշուած է վեց անդամէ բաղկացեալ քննիչ մարմին մը ղրկել, որու պիտի ընկերանան Յոյն եւ Հայ Պատրիարքարանի երկու երեք ներկայացուցիչներ։ Այդ չանձնախումբը մեկնեցաւ 2000 ոսկւոյ գումարով մը։ Կիրակի Յոյն Պատրիարքարանը երկրորդ դիմումով մը համանման պահանջներ ըրաւ։ Երկուշաբթի Պատրիարքարանի պատուիրակութիւնը Ռոտոսթօէ վերադարձաւ Թուրքերու բազմաստորագիր հանրագրութեամբ մը, որով երախտագիտութիւն կը յայտնուի քաղաքին Պուլկարական դրացման միջոցին իրենց բարիք ու բարեկամութիւն ցուցնող Հայերուն։ Պատուիրակութիւնը չատ մեծ կը ցուցնէ Ռոտոսթօի նիւթական կորուստը, բայց աւելի մեծ ու տխուր Մալկարայի կորուստը, ուր հարուստ մը չէ մնացած որ մոխիրի վրայ չը նստի։ Փոխ. Հայրը ի մօտոյ պիտի ներկայացնէ իր ընդարձակ համարատուութիւնը։ Յուլ. 25 Թուականի հեռագիր մը

կը հաստատէ թէ Լսիրնէլի Հայութիւնը Պուլկարներու մեկնումին ժամանակ մեծ ապահովութիւն մը զգացած է, սակայն ատկից վտանգի է կորուսած, երկու երկաք օր օտար հաստատութիւններու եւ հիւպատոսարաններու մէջ ապաստանելով դիմելը եւ ցերեկ։ — Կը լսուի թէ Ազգ. Ժողովի խմբակցութիւնները գործերնին Հօր հրաժարագրով կ'զբաղին եւ մինչեւ իսկ միաբանած են յաջորդին ընտրութեան համար։ — Բարենորոգումներու դեսպանական յանձնաժողովը չարաթ աւարտեց Ռուս թարգմանին կողմէ ներկայացուած ծրագիրը եւ պիտի սկսի ուսումնասիրել Օսմ. կառավարութեան կողմէ ներկայացուածը։—Կրօն. Ժողովը բարձր եկեղեցականներու հետ խառն նիստի մը մէջ ինկատ պիտի առնէ պատգամաւորութեան արձիքները վերցնելու հայրապետական առաջարկը։ — Յունիս 10ին ի Բուխնս Կէյմ (Լոնտոն) անունովն վիպագիր Ռաֆֆիի մահուան 25ամեակը տօնուած է վայելչապէս ներկայութեամբ հանգուցեալին այրիին եւ զաւակներուն։ — Խիզանի դիւղերէն երկու նոր պանութիւն եւ երկու վիրաւորում կը հետագրուի։ Կառավարն ալ կը հետագրէ նոյն կողմերէն թէ հալածական Հայ մը, Եղիա, քանի մը ընկերներով աշիրէթի մը վրայ յարձակած է, բայց կառավարիչը միջամտելով չուտ վերջ տուած է ընդհարման։ Աշիրէթէն երկու այր եւ մէկ կին վիրաւորուած են եւ իրենց պարագլուխը 8 հոգի ձերբակալուած են։ — Գերմանի Հիլփոպունտի նախագահ Լոհման քննական պատոյտ մը առիթով Յունիս 24ին Մուշ հասած եւ առաջնորդարանն այցելած է։ — Հանրածանօթ հրապարակագիր ու գործիչ Մինաս Չերազ էֆ. վատառողջութեան պատճառով հրաժարած է կամ. պատգամաւորութեան անդամակցութենէն։ — Նախիջեւանի եկեղեցականն դպրոցներու հոգաբարձութիւնը 10,000 րուպլ յատկացուցած է Հայ գիրերու գիւտին եւ տպագրութեան դարատարձին առիթով հաւաքուած դպրոցական դրամագլխին։ — Հ. Բ. Ը. Միութեան անունով եւ Միացեալ Ազգանուէր Հայութեան ձեռամբ կառավարուող 34 նախակրթարաններուն 9ը կիլիկիոյ մէջ են 23 ուսուցիչով, 823 ուսանողով եւ 252 ոսկի ծախքով։ Ատոնցմէ զատ 5 նախակրթարան կը գտնուի հոն 6 ուսուցիչով եւ 162 ուսանողով, որոնց 60 ոսկի նպաստ կը տրուի, նաեւ Զօր Մարզուանի Բէյլիկեան որբանոցը 85 որբով, որոնց մէկը 100ի պիտի բարձրանայ 1,100 Անգլ. ոսկի տարեկան ծախքով։ Բայց չենքը դեռ պակասեր ունի դրամի չգոյութեան պատճառով։

ԱՐՏԱՔԻՆ

Պալհանները. Բուսանիա, հաչտութեան հաստատ նիչ կամ այլուր պատուիրակ դրկելու Պուլկար թախանձանքին պատասխանելով, ուրոչակի ձչտեց թէ իր ռազմագիտական սահմանագիծը պիտի ըլլայ Թուքրաքան-Տոպրուճա-Պալչըզ, և արեւմտեան և հարաւարեւմտեան Պուլկար ամրութիւնները պիտի քանդուին, Մակեդոնիոյ Բուցավալաքներու լեզուի, կրօնի և ազգ. դատախարակութեան ազատութիւնը պիտի յարգուի ըստ Լոնտոնի պայմագրին, վերադարձ պիտի ինքնաբ և հաչտութեան բանակցութիւնները պիտի կատարուին ի Բուսանիա։ Որովհետեւ Պուլկարիոյ կողմէ ընդունուեցան այս բոլոր պայմանները, բարձրատիճան պետերէ մը դրկուեց Նիչ վերադարձի բանակցութիւններուն մասնակցելու համար, մինչ նոյն ժամանակ պատերազմիկներուն առաջարկեց վերջացնել զինադադարը և հաչտութեան բանակցութիւնները Պուքրէչի մէջ կատարել և ատոր համար լիազօրներ նչանակել։ Պատերազմիկները առանձին պատասխանեցին սակայն թէ իրենք եւս կը փափաքին վերջ տալ ուժգին արիւնհեղութեան և չեն ուզեր Պալքանեան հաւատարակչութիւնը խանգարել կամ վճացնել Պուլկարիան։ Սակայն իրենց նոր փորձառութենէն եւքը ճիր կը համարին զինադադար կնքել անոր հետ, առանց նախապէս երաչխաւորելու իրենց յաղթութեան պտուղները։ Ուսկի եթէ Պուլկարիա ընդունի հաչտութեան նախապայմանները, անմիջապէս Պուքրէչ պիտի դրկեն իրենց լիազօրները։ Եւ արդարեւ կիրակի և երկուչարթի հոն ժամանեցին Սերպիոյ, Յունաստանի և Մոնթենեկրոյ վարչապետները իրենց ընկերներով, նաեւ Պուլկար պատուիրակութիւնը, զոր կը կազմին Եվեմատական նախարար Մ. Թոնչեվ, ընդհ. ապայակոյան պետ Զօր. Ֆիչեվ, Պուքրէչի նախկին զին. կոմսրդ Տինդ. Սթանչիով և Սոֆիայի վճռաբեկ ատեանին անդամ Մ. Բատէվ։ Զօր. Իվանով և Պատերազմական նախարար Զօր. Փափրիկով եւս ատոնց պիտի միանան

ի Պալքրէշ, եթէ պինդ պահուի բանակցութիւնները նիւ փոխադրուին ըստ փափաքանաց Պալքանեան պատերազմիկներուն։ Բուքանան պատասխանները կը վարչապետ Մ. Մալոբրէնքոյ, նախարար Մ. Թաքէ Ենոնէսքոյ, Մ. Մարկիլոման, Մ. Տիտէքօ, Գնդ. Բրիթիանքօ և Զօր. Քօանտա։ Բանակցութիւնները կը կարծուի թէ չորեքշաբթի կամ հինգշաբթի սկսան։ Շատ ենթադրութիւններ կան հաւանական ելքին նկատմամբ, բայց կը նախընտրենք քանի մը օր սպասել իրողութիւնները խմնալու և հաղորդելու համար։

Պատերազմական գործողութիւններուն պատմելով, Բուլղարիա իր արշաւանքը չարունակեց մինչեւ գրեթէ Սոֆիայի դռները։ Բայց բանակցութեան համար միանգամ համաձայնելէ ետեւ Պուլկարիոյ և միւս պատերազմիկներուն հետ՝ կառնցուց բանակը Սոֆիայէ 15-20 հղմ. հեռուն։ Սերպիան ընդհարումները անցեալ չարթու եւս չարունակուեցան, բայց ոչինչ կը ծանուցուի քանի մը օրէ ի վեր։ Յոյները նահայն գրաւման ենթարկեցին գՏէֆէ Աղամ, գրաւեցին Բրէնտայի կիրճերը, Մաքրի, Կիւմիլճինէ, Ձուման և Իսքէչէ աւանները և մերժեցին նոյն իսկ եօթերայ գինադադարի Պուլկար առաջարկ մը։ Բայց ամէնէն մտահոգիչ կէտը Թուրք արշաւանքն է դէպ ի Պուլկար հողը նոյն իսկ հին սահմանագիծէն անդին։ Պուլկար Ջարը և կառավարութիւնը խստիւ բողոքեցին մեծ տէրութիւններուն և պահանջեցին Թուրքիոյ յարգել տալ Լոնտոնի դաշնագիրը։ Արտաքին գործոց պաններուն ալ նոյնիսկ հրահանգներ տուին։ Պալքանեան միւս պատերազմիկները եւս, քանի մը հեռագիրներու հակառակ, Պուլկարիոյ համակարծիք կ'երեւին և կ'ուզեն որ Թուրքիա բողոք ձեռնարկուեցաւ այնպիսի երկրի մը մէջ որու ճակատագիրը բացարձակապէս որոշուած է Եւրոպայի կողմէ։ Կիրակի ալ տէրութիւններուն ծանոյց թէ վայրկեանը նպաստաւոր է հաշտութեան համար, բայց ի՞նչպէս կարելի է յաջողութիւն ապահովել, եթէ բանակցողները վստահ չըլլան թէ պիտի յարգուի Լոնտոնի դաշնագիրը։ Ուստի խնդրեց Բ. Դրան մօտ կարեւորն ի գործ դնել, եթէ չեն ուզեր դժուարացնել Բուլղարիոյ հաչտարարական ձեռնարկը։

Թուրք տեսակէտն այս մասին ոսպէս կ'ամփոփուի. Միտա-Լինոսի անդրի կողմը գանուող հողերը Պուլկարիոյ չպողուեցան, այլ ըսղոր Պալքանեան պատերազմիկներուն։ Հիմա անոնց միութիւնը խզուած է կամ չգոյան Թուրքիա իրաւունք ունի միջամտելու։ Նկատի քանի որ ազգութեան սկզբունքն իրենց ընդունուեցաւ Մակեդոնիոյ մէջ, ինչո՞ չընդունուի նաև Թրակէի մէջ, որ իսլամաբնակ է և վերադարձուելու է ուրեմն Թուրքիոյ։ Նոր պահանջներ կ'ապացուցանեն թէ Պալքաններու մէջ Թուրքիոյ ներկայութիւնը անհրաժեշտ է հաւասարակշռութեան պահպանման և մանաւանդ իսլամներուն ապահովութեան համար։ Եւրոպական մամուլն ընդհակառակ քաղաքին զրաղեցաւ միջամտելու կամ չմիջամտելու հարցով։ Անգղիոյ վարչապետ խստիւ պախարակեց Թուրքիոյ այս քայլը և վեր հանեց անոր վատնդները։ Լորա Մոռլ նոյն միտքով խօսեցաւ Լորտերու ժողովին մէջ։ Լոնտոնի գեսպանաժողովը իր վերջին նստին մէջ ի նկատ առաւ խնդիրը և որոշեց ներքին գործոց պետերուն որոշումը յարգել տալ։ Բայց բացարձակ լռութիւն կը պահուի միջոցներուն վրայ որոնցմով պիտի գործադրուի այդ որոշումը։ Բեռլին կ'իմանայ թէ ծանուցագրութիւն մը Թուրքիա պիտի հրաւիրուի յարգել Միտիա-Լինոս սահմանագիծը, բայց չգիտեր թէ տէրութիւնները հաւաքաբա՞ր պիտի ուղղեն այդ հրաւէրը թէ առանձին։ Ռուսիա Անգղիոյ չափ և թերեւս ալ աւելի կը պահանջէ որ յարգուին տէրութիւններուն որոշումը։ Սակայն առանձին գործողութեան պիտի չձեռնարկէ, եւրոպական համաձայնութիւնը չխանգարելու համար։ Աւստրիա և Իտալիա Ռուսիոյ հետ կ'երեւին։ Գերմանիա տրամադիր է Պալքիզի բանակցութիւններու ելքին սպասել և ապա ի նկատ առնել այս խնդիրը քանի մը՝ որ անտարամարտական չէ, պայմանով որ բանակցութիւնները երկար չտեւեն։ Թուրքերուն սահմանապէսի վրայ Ռուսիոյ զօրաչարժի լուրեր կը հրատարակուին ու կը հերքուին։ Բայց, եթէ պէտք է հաւատ ընծայել պաշտօնական յայտարարութիւններու, Ռուս վարչապետը և ուրիշ հեղինակութիւններ կը կրկնեն թէ Ռուսիա առանձին գործողութեան պիտի չձեռնարկէ և երբեք զէնքի պիտի չդիմէ, մինչեւ որ միջամտութեան պաշտօն չստանայ տէրութիւններէն որ չափ անհաւանական է։

ՏՊԱՐԱՆ ԲԻԶԻՇԵԱՆ
Մահմուտ Փաշա, Փիւրճճի խան, Նո. 32—34

ԵՐԿԱՆ ՇՈՓԵՆԱՒԱՅԻՆ ԴԱՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻԻՆ

թիւ 19-20, Խիւտավհիսիկեար խան-Ղալաթիա

Գործակալութիւնս նոր եւ մանուաւոր կարողութեան մը համաձայն, ԿԱՆԽԻԿ և ՍՊԱՆԿ թիւքեմներ կուտայ ղեւրամասչիլի գիւղ, թէ՛ Հիւս. Ամերիկայի և թէ Հարաւ. Ամերիկայի համար, հետեւեալ տիեզերահռչակ գնաւարկին հսկայ Ընկերութեանց վրայ։

Թրիեսթէէն և Լիվերփուլէն մեկնող «CUNARD LINE»ով, Նափոլիէն մեկնող «WHITE STAR» «ANCHOR LINE»ով, Մառսէյլէն և Հաւրէն մեկնող «FRENCH LINE» և «FABRE LINE»ով, իսկ Թրիեսթէ-Սնվէրս «RED STAR LINE»ով։ Գանասա ճամբորդողներու մեծ արտօնութիւններ և զործի հայթայթում ապահովուած։

Գործակալութիւնս կուտայ նաեւ Միացեալ Նահանգներու և Գանասայի երկաթուղիի օրինական տոմսակներ զեղչեալ գիներով։

Գոլէն մեկնումներ կ'ըլլան Հինգշաբթի և Երբեք օրեր։

Ճամբորդներու ջերմապէս կը յանձնարարենք տոմսակ գնելէ առաջ դիմել մեզ և իմանալ մեր պայմանները։— Վստահելով ճամբորդողներու մանուաւոր հոգատարութիւն։

Ց. Գ. Նամակով գիմողներ պէտք է 40 ստասնոց դրոշմ ներփակեն. Թղթակցութիւնքնին կ'ընդունուի։ 26—16

ԿԵԴՐ. ԹՈՒՐԲԻՈՅ ԴՈԼԻՃ, ԱՅՆԹԱՊ

Գոլէճիս ԼԸ տարին, երէկ Տէրը կամեցաւ սկսիլ Սեպ. 10ին։ Մուտքի քննութիւնները կը տեղուած ժամանակացոյցի մը համաձայն Սեպ. 9ին սկսած ըլլալով։ Այն նոր ուսանողները, որ Սեպ. 4ին ներկայ չեն գտնուիր այս քննութեանց, ուսկից վճարում սկսած ընդունուիր։ Այնպիսի ուսանողներ որոնց վկայականները չեն ստացուած մինչեւ Սեպ. 9 պէտք է լինցնեն իրենց քննութիւնները։ Բոլոր ուսանողներ իրենց քննութիւնները և արձանագրութիւնը պէտք է լինցուցած պէտք է Սեպ. 10ին Դ. օր ժամը 8ին (Կ. Ա.) դործի սկսելու համար ներկայ գտնուին։

Բոլոր ուսանողներ իրենց նոմրուզ թեզիերին հետերնին պէտք են բերել։

Վարչական ժողովին որոշման համեմատ իւրաքանչիւր ուսանող պէտք է պաշտօնական բժիշկէ մը ստացած ընդունելութեան մը ենթարկուած ըլլալը հաստատող։ Այս վկայականը պէտք է բովանդակէ, 1. Գաստառութիւն, 2. Հին հիւանդութեանց, 3. Մօտաւոր վարակիչ սխտերու ենթարկուած ըլլալու կամ չըլլալու, 4. աչքին, 5. սրտին, 6. մարսողութեան վիճակներուն մասին տեղեկութիւններ։ Գոլէճը ներկայացող ուսանողները բժշկական վերաքննութեան ենթարկելու և գոհացուցիչ վկայագիր չտանեցողները մերժելու իրաւունքը իրեն կը վերապահէ։

Արձանագրութիւնները և վճարումները պիտի ըլլան Սեպ. 5, 6, 8 և 9րդ օրերը։ Աւելի աղէկ է կանուխ արձանագրուիլ։ Ուսանող մը վճարումները չըրած՝ դասերու և սեղանի չընդունուիր։ 5—1

ՀԱՑՈՒՀԵՒՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ԱՏԱՐԱՁԱՐ
ԻԶ. ՏԱՐԵԾՐՋԱՆ

Վարժարանս կը վերաբացուի Սեպտ. 10ին (Ն. Տ.) Դ. երեկոյ։ Գիշերօթիկ աշակերտուհիները կը վճարեն 16 օսմ. ոսկի տարեմուտ։ Դաշնակի դասի համար կը պահանջուի 5 ԼԷ օսմ. ոսկի, դասաւանման թիւին համեմատ։ Տարեմուտին կէսը պէտք է վճարել մուտքի առեն և միւս կէսը մինչև փետր. 1 (Ն. Տ.)։ Ոչ մի աշակերտուհի կ'արտօնուի դասերուն հետեւիլ, եթէ թղթակիը վճարած չէ օրը օրին։ Արձանագրուելու և այսպէս իրենց տեղերը ապահովելու համար հարկ է որ ամէն աշակերտուհի, հին թէ նոր, մէկ օսմ. ոսկի կանխավճար մը ընէ։ Ինամակալութիւնը պարտաւոր չէ չարձանագրուած աշակերտուհիներուն տեղերը պահելու։ Արձանագրուելու և ուրիշ տեղեկութիւններ ստանալու համար դրել վոխ-Տնօրէն Յովհ. Ս. Ալիքսանեանի, Ատապազար, կամ գիմել Մր. Բիլի, Պայազ-Հատուզ, կ. Պոլիս։ 10—3

ՅԱՎՐ ՊՈՅՏ ՀՈՄ, ՊԱՐՏԻԶԱԿ

Վարժարանիս յառաջիկայ տարեշրջանը կը սկսի Սեպտ. 9 (Ն. Տ.)։

Ուսուցչական ձեռնհաս մարմին մը խըղճմտութեամբ կ'ուսանգէ Հայերէն, Թուրքերէն, Անգլիերէն, Ֆրանսերէն, Թուաբանութիւն, աշխարհագրութիւն, բնական և բնագիտական գիտութիւններ, պատմութիւն, Հայկական երաժշտութիւն և Շուէյտական մարմնամարզ։

Տարեմուտին է 12 Օսմ. ոսկի, 6 ը կանխիկ վճարելի, իսկ մնացեալ կէսը՝ Յունվարի Բ. շաբաթն (1914)։ Թոչակները պէտք է վճարուին ի Պարտիզակ վարժարանին Տնօրէնութեան և կամ ի Պայազը Հատուս Գրիգոր էֆ. Շահազանեանի, ուրկէ ստացագիրը առնելով պէտք է դրկիլ Տնօրէնութեան։ Աւելի զատ ունէ աշակերտ Մնառնդի և Զատկի տօներուն արձակուրդներուն երբ կը փափաղի վարժարանը մնալ պէտք է իւրաքանչիւր վազանդի համար 40ական դահ. վճարէ։ Մուտքի օրը իւրաքանչիւր աշակերտ իրր սիրոդիմ 60 դահ. պարտաւոր է յանձնել Տնօրէնութեան, որ տարեվերջն ետքը պիտի դարձնէ տղոց՝ երբ ունէ կերպով սպառած չեն այդ դրամը։

Աւելի տեղեկութեանց համար դիմել վարժարանին գործակատար Գրիգոր էֆ. Շահազանեանի ի Պայազը Հատուս, Սմերիկեան խան (Կ. Պոլիս) և կամ վարժարանին Տնօրէնութեան ի Պարտիզակ։ 5—1

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՂՋԿԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՊՐՈՒՍԱ

Պրուսայի Սմերիլ. Աղջկանց վարժարանը պիտի վերաբացուի յառաջիկայ Սեպտ. 10 ին։

Վարժարանին դիչերօթիկներուն բաժինը բարձր. վարժարանի ցերեկեանները պատրաստութեամբ ու նախակրթարանի բարձրագոյն կարգով փոխադրուած է աւելի ընդարձակ վայր մը, ուր արդիական կառուցուածքներով գեղեցիկ չէնք մը, մարմնամարզարան մը և ընդարձակ խաղավայր մը փափաքուած առաւելութիւններ կընծայեն։

Անգլիերէնի, Ֆրանսերէնի, Թուրքերէնի, Հին ու Նոր Յունարէնի և Հին ու Նոր Հայերէնի համար դասընթացքներ կան։ Կ'ուսանուին նաև դաշնակի, կարուձեւի, ձեռագործի, գծագրութեան, գեղագրութեան, մարմնամարզի և երգեցողութեան դասեր։

Պայմաններ.— Դիչերօթիկներու տարեթոշակը, լուացքի ծախքն ալ մէջը ըլլալով, 16 Օսմ. ոսկի է։ Դաշնակի համար պէտք է վճարել 3 Օսմ. ոսկի։ Վարժարանիս մէջ անցուած ամէն մէկ արձակուրդի համար ևս պէտք է կէս ոսկի վճարել։ Իւրաքանչիւր ուսանող մուտքի առեն կը վճարէ 1 Օսմ. ոսկի՝ անձնական ծախքերու համար։ Տարեթոշակին կէսը կը վճարուի մուտքի առեն, Սեպտեմբերին, և միւսակալը Փետր. ի սկիզբը։ Ուսանողները դասերուն չեն կրնար հետեւիլ մինչեւ որ վճարումները չընեն։

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել առ Տեսուչին, Miss Ճ. Լ. Ճիլսըն, Սմերիլ. Աղջկանց Վարժարան, Պրուսա։ 4—1

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՊԱՐՏԻԶԱԿ

Վարժարանիս յառաջիկայ տարեշրջանին պայմանաւոր և մուտքի քննութիւնները կը սկսին Ութրթ, Սեպտ. 5 (Ը. Ե.) իսկ գասերը՝ Երեքշաբթի, Սեպտ. 9 (Ը. Ե.)։

Աւելի տեղեկութիւններու համար դիմել Տնօրէնութեան ի Պարտիզակ և կամ Գրիգոր Էֆ. Շահպազեանի, Պայպլ-Հաուս, Կ. պոլիս։
5—1

Ա Զ Դ Ե Ր

Ատաբազարի Սէհտ. Հայոց եկեղեցւոյն համար կը փնտռուի ձեռնադրուած պաշտօնեայ մը, որ պիտի պաշտօնավարէ մէկ Թեկնածուներ կը հրաւիրուին նամակով դ Ցակոբ էֆ. Տայլէրեանի, Ատաբազար։

* * *

Ատաբազարի նահանգին հովիւ հանդ բարեյիշատակ Վեր. Աղեքսանդր ձէֆիլդ հողակոյտին վրայ վայելուչ չիրիմ մը կ նելու ձեռնարկուած ըլլալով՝ փափաքո պատեհութիւն կը տրուի մասնակցիլ այդ պատակին համար բացուած հանգանակութ Նուէրները կրնան դրկուիլ Ցակոբ էֆ. լէրեանի, Ատաբազար։

Ի պիսկոպոսէ Սէհտ. Հայոց Վարչ. ժողո
Ստեփանոս Պիր
4—4 **ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱԼԻՔԱՍԱՆ**

* * *

Պրուսայի Գատաւարան ժողովը պիտ ի յառաջիկայ Օգոստ. 20, (Ը. Ե.) ձե ո՛ր տեղէն որ ներկայացուցիչներ պիտի կ կը խնդրուի որ առաջուընէ յիշեալ դիւղին բողիչ Պատ. Ցակոբ Աղեքսանդրեանի իմ տալ բարեհաճին։ 3—

* * *

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Սպրլ Տիկ. Սպէ Գարբրիէլեան և զաւակունք խորին չնոր լութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոն ձեցան անձամբ կամ նամակաւ ցաւակցութ յայտնել իրենց ամուսնոյն և հօր, Տիար Ճ դին Գարբրիէլեանի, մահուան առթիւ։

ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆԵ
ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 3

ԲԵՐԱ.— Սիմեոնը Չէչեմ. Սբ. Երրոր թիւն եկեղեցի. ժամ 10 (Ը. Ե.) Սա Վարժապետական։

ՄՈՒՍԱԼԼԱ.— Անգլիական վաշ Լանկայի եկեղեցի. ժամ 10.15 (Ը. Ե Յ. Ս. Ճեճիզեան։

ՊԱՅՈՐԼ ՀԱՈՒՍ.—Թրինճանճըլար Ե Լմմանուէլ եկեղեցի. ժամ 10.30 Պատ. Կ. Սրապեանի։

ՍԿԻՏԱՐ.— Ամերիկեան Գոլէ տուռը. ժամ 10 (Ը. Ե.) Պատ. Կ. Յ. Քեո

ԽԱՍԳԻՒՂ, ժամ 7 (Ը. Թ.) Պատ. Բ. Պ ռուեան։

ՊՕՅԱՃԸՂ ԳԻՒՂ.— Կոստիկեան բնակ րան. ժամ 3 (Ը. Ե.)։